

Inhoud

Appendix E.1: Resultaten delphi-studie: Expertgroep kleuteronderwijs	2
Top 10 rangschikking kleuteronderwijs voor online ronde 1, 2 en 3	6
Top 10 rangschikking kleuteronderwijs	7
Appendix E.2: Resultaten delphi-studie: Expertgroep lager onderwijs	14
Top 10 rangschikking voor online ronde 1, 2 en 3	19
Top 10 rangschikking lager onderwijs	20
Appendix E.3: Resultaten delphi-studie: Expertgroep secundair onderwijs	28
Appendix E.4: Resultaten delphi-studie: Expertgroep OKAN	39

Appendix E.1: Resultaten delphi-studie: Expertgroep kleuteronderwijs

Brainstorm randvoorwaarden

Alle randvoorwaarden (n=42), die gegenereerd werden tijdens de samenkomst met de kleuterbegeleiders (n=5) en onderwijsinspectie (n=10), worden hieronder weergegeven. Per randvoorwaarde wordt een korte toelichting voorzien waarin geïntegreerd wordt wat deelnemers aanhaalden tijdens het online face-to-face gedeelte van de delphi-studie. Ook het term van de randvoorwaarde zelf, werd afgeleid van wat de deelnemers aanhaalden, om de maximale herkenbaarheid voor de expertgroep te bewaken.

1. Visie

Samen komen tot een krachtige, duidelijke visie is de eerste stap in gedragen taalbeleid. De neuzen in dezelfde richting krijgen is van groot belang zodat het beleid gedragen wordt door het hele team. Het mag niet afhangen van enkele individuen waarmee een taalbeleid staat of valt.

2. Beleidsvoerend vermogen van de directeur

Directies betrekken bij het project is belangrijk. Het schoolbeleid dient permanent de kwaliteitscirkel te laten draaien (evalueren en monitoren van taalbeleid). Bv. aanhalen op personeelsvergaderingen, zelfevaluatie (wat gebeurt er al?) ...

3. Taalcoördinator op school

In een schoolteam kan je één of meerdere leraren expert maken door een traject te laten doorlopen en hen een mandaat geven om collega's te coachen (modelleren, feedback voorzien) tot op de klasvloer. Die persoon kan ook het taalbeleid monitoren/opvolgen, evalueren en tijdig bijsturen. Bovendien kan hij/zij ook nieuwe collega's opleiden (soort train-the-trainer), zodat het niet stopt indien er een verloop is van leraren.

4. Duurzame professionalisering (lange termijn)

Professionalisering is nodig op lange termijn. Inhoudelijk is het belangrijk om de leraren voldoende achtergrond mee te geven, hen duidelijk te maken waarom dit belangrijk is (eigenaarschap) en te duiden op de valkuilen. Daarnaast zijn de aandachtspunten: sterke didactiek aanbrenge, juiste vragen meegeven, inspirerende en concrete voorbeelden aanbrenge en inzichten over hoe taalverwervings- en neurologische processen verlopen, principes van effectief taal(vaardigheid)onderwijs, specifieke aandacht voor woordenschatdidactiek ...

5. Professionalisering van het volledige team

Professionalisering van het volledige team. Het hele team moet geprofessionaliseerd worden om te vermijden dat men pas in de derde kleuterklas van start gaat. Zo kan er ook een opbouw in het taalbeleid zitten.

6. Weg van geleidelijkheid

Eerst laten voordoen door expert, geleidelijk aan leraren zelf laten overnemen om te vermijden dat ze overladen worden en afhaken.

7. Intensieve coaching (lange termijn, coach die school kent)

Praktijkgerichte coaching van leraren, ook op lange termijn. Veel feedback en opvolging! Idealiter is dit een traject op langere termijn waarbij er ruimte is voor coaching op de klasvloer (en niet enkel proeven op een pedagogische studiedag). Het is bovendien een meerwaarde als de coach/trainer de school kent.

8. Leren van elkaar structureel inbouwen

Leren van elkaar structureel inbouwen. Eens in elkaars klas kijken (collegiale visitatie), gaan hospiteren bij elkaar. Eventueel tijdens een personeelsvergadering (bv. glansmomenten) en ook op lange termijn leerkrachten de kans geven om praktijkvoorbeelden met elkaar uit te wisselen. Bv. filmpjes bekijken van elkaar en analyseren aan de hand van een kijkwijzer, foto's nemen van taalrijke hoeken...

9. **Uitwisseling andere scholen**

Leren van andere scholen. Niet allemaal altijd het warm water opnieuw willen uitvinden. Bv. groeps gesprekken met andere leraren van andere scholen, een *community of practice* waarbij je goede praktijken deelt met elkaar...

10. **Concrete doelen**

SMART-doelen (=heel concrete, meetbare, duidelijke doelen) kunnen ervoor zorgen dat de percepties van en verschillen tussen leraren minder impact hebben. Doelen zijn concrete handvatten die ze kunnen inzetten. Concrete doelen kunnen bovendien evaluatie en opvolging van individuele kleuters gemakkelijker maken en kunnen misschien helpen om leerwinst duidelijker in kaart te brengen.

11. **Uitgewerkte voorbeeldleerlijnen voor scholen**

Scholen en leraren hebben de tijd niet altijd om leerlijnen kwaliteitsvol uit te schrijven. Opgestelde leerplannen en leerlijnen zijn vaak te vaag. Daarnaast zijn activiteiten die worden ondernomen vaak losstaand van elkaar en dus weinig gestructureerd en doelgericht. Het kan een mogelijkheid zijn om concrete leerlijnen voor te stellen (in lijn met de leerplannen). Van belang hierbij is dat deze leerlijnen niet op het niveau van activiteiten zijn, die moeten leraren zelf kunnen invullen (autonomie). Een leerlijn los van thema's kan hier een oplossing voor vormen. Er moet ook voldoende ruimte zijn voor de school om de leerlijn schooleigen te maken.

12. **Vroeg starten, opbouw doorheen kleuterjaren**

Dit project mag niet enkel een gegeven zijn in de derde kleuterklas, maar moet samenhangen met leerlijnen in de eerdere (tijdig starten) én latere jaren. Zorg voor doorlopende leerlijnen en gezamenlijke afspraken.

13. **Kwalitatieve inspirerende materialen mét bijhorend inzicht**

Materialen kunnen dé hefboom zijn om deze interventie te implementeren. De materialen kunnen leraren inspireren en een houvast vormen. Dit kan bijvoorbeeld door open activiteiten aan te bieden gelinkt aan leerdoelen (illustratief, inspirerend maar geen van minuut tot minuut uitgewerkte activiteiten). Ook belangrijk om kort toe te lichten waarom dit materiaal werkt (inzicht, bewustwording). Deze materialen en activiteiten moeten herkenbaar zijn voor alle kleuters (bv. boekjes waar diversiteit gewoon is, en geen onderwerp). Kwaliteit is belangrijk, een screening door experts (bv. overheid, onderzoekers, PBD, ...) kan een oplossing zijn.

14. **Specifieke aandacht voor woordenschat(lijsten)**

Naast de gedetailleerde leerlijnen, uitklaren welke woordenschat aangebracht moet worden (schooltaal, instructietaal, zelfredzaamheidstaal, themataal) en in welke volgorde ongeveer (leerlijn). Specifieke aandacht voor woordenschatdidactiek. (4takt model?)

15. **Planning**

Een zorgvuldige planning is nodig voor duurzame verankering.

16. **Kleutervolgsysteem**

Voorkennis/beginsituatie in kaart brengen, gerichte observatie van kleuters door mee te spelen en op deze manier nagaan of kleuters woordenschat actief gaan gebruiken en indien niet ̳ vervolgsituatie: hierop gericht inzetten. Dus: kleutervolgsysteem actief gebruiken, niet enkel registreren! Idealiter wordt dit leerlingvolgsysteem doorgetrokken naar de lagere school.

17. **Opvolging/kwaliteitsborging**

Opvolging is van groot belang om een duurzaam effect te hebben: wat loopt goed, wat niet, wat hebben leraren nog nodig? Dit om te voorkomen dat alles terug zal verwateren. Opvolging van structureel verankerde afspraken.

18. **Context**

Rekening houden met context, want veel variatie tussen scholen zowel wat leerlingen betreft als schoolcultuur.

19. **Reflectie op taalbeleid**

De leraar moet tussentijds kritisch durven reflecteren over de eigen onderwijsorganisatie. Gangbare structuren die er zijn in het kleuteronderwijs kritisch in vraag durven stellen: moet de dag starten met een gezamenlijk kringmoment? Hoe kunnen we het onthaal op een andere

manier aanpakken zodat er veel spreekansen kunnen gecreëerd worden? Hoe lokken mijn hoeken/speelleerplekken voldoende interactie uit? Hoe creëer ik hier spreekansen?
Woordenschatverwerving?

20. Autonomie

Ervoor zorgen dat de leraren voldoende professionele ruimte krijgen om de activiteiten uit te werken (of slim te herwerken) en zelf thema's te kunnen kiezen.

21. Duurzaamheid didactiek

Volhouden van didactiek op langere termijn, duidelijk stramien, duidelijke tijdsbesteding en die ook volhouden. Inspelen op intrinsieke motivatie van leraren (ze moeten geloven dat dit de sleutel is) is van belang om dit project duurzaam te maken.

22. Taalinteractie leraar-kleuter meten

Leraren dienen goed bij te houden hoeveel zij zelf in interactie gaan met bepaalde leerlingen. De perceptie ('ik doe dat echt al veel') is soms anders dan de realiteit ('sommige leerlingen maar 5min/week 1-op-1 interactie met leraar). Ze denken namelijk vaak dat ze veel doen, maar zouden ervan verschieten hoe weinig ze met bepaalde leerlingen in interactie gaan.

23. Spelend leren

Het is van belang om niet te veel naar een instructiesituatie ('lesje') te streven en steeds vanuit spel te vertrekken aangezien het kleuters zijn. De taal die gehanteerd wordt gaat te vaak over uitvoerende opdrachten.

24. Incidenteel leren

Naast intentionele gerichte taalgroepjes, ook kansen creëren zodat kleuters onbewust taal aan het leren zijn.

25. Themawerking

Werken aan de hand van thema's die aansluiten bij de leefwereld en noden van de kinderen.

26. Meer kwalitatieve taalinteracties

Er moet meer ingezet worden op interactie met kleuters (bv. tijdens zorgmomenten of tijdens het meespelen), er gaat veel kostbare tijd verloren die aan taal gependend kan worden. Voor deze interacties kunnen kwalitatieve en concrete vragen gesuggereerd worden waarmee leraren specifieke antwoorden uitlokken. Doelen op diverse, (doelbewuste) talige impulsen die leiden tot incidenteel leren. Inzetten op parafraseren.

27. Posters als reminder voor scaffolding

Posters (met vragen, feedbackzinnen, plustaal, ...) in de klas zijn een goede reminder of geheugensteun: vlakbij, concreet, ... Maar dit is niet voldoende.

28. Inzetten op executieve functies (werkgeheugen, emotieregulatie, cognitieve flexibiliteit)

Sterker inzetten op executieve functies, bijvoorbeeld aan de hand van taalrijke activiteiten (eventueel leerlijn rond samenspel taal en executieve functies). Door het feit dat daar nog veel werk aan is, is er soms te weinig ruimte voor taalontwikkeling.

29. Uitdagende leeromgeving creëren

Het creëren van motiverende, speelse, betekenisvolle, uitdagende contexten, waar kinderen samen moeten werken en moeten communiceren om iets tot een goed einde te brengen (interactie uitlokken).

30. Herkenbare terugkerende structuur voor kleuter

Het is belangrijk voor kleuters om visuele ondersteuning (pictogrammen, voorstelling letters, rijke talige onthaalliedjes, kleuren ...) te bieden. Het is daarbij ook belangrijk om continuïteit te creëren in visualisatie over de verschillende jaren heen. Daarnaast woordenschat veel herhalen, zodat ze het gemakkelijker opnemen.

31. Vast/duidelijk stramien

Voor duurzaamheid is het volhouden van een vast stramien van groot belang. Concreet: vast stramien van interactie-ingrepen door de leerkracht, herhaling (4x per week), korte intensieve momenten, kwaliteitsvolle interacties ... Opvolging van structureel gemaakte afspraken.

32. Haalbaarheid

Enkel haalbaar met extra ondersteuning/extra handen in de klas. Een mogelijkheid is om te focussen op kinderen die er meer nood aan hebben. Een andere mogelijkheid is kleinere klasgroepen.

33. Extra middelen = extra handen in de klas/extra tijd

Er zijn extra middelen nodig (voornamelijk in scholen op het platteland) om dit succesvol te maken. In centrumsteden kan dit echter wel zonder extra middelen, aangezien daar meer personeel (SES tijden) aanwezig is in de scholen die hiervoor ingezet kan worden. Extra handen zorgen enerzijds voor rust in de klas en anderzijds voor een rijkere interactie. Deze extra personen kunnen ingezet worden als vaste ondersteuners in de klas. Bovendien moeten leraren meer ruimte krijgen voor overleg zodat ze structureel aan het taalbeleid in de school kunnen werken.

34. Structureel ruimte en tijd voor personeel

Het mag er niet weer gewoon bovenop verwacht worden. Tijdens de werkuren ruimte en tijd vrijmaken om deze taalinterventie uit te voeren, te evalueren en je hierin te professionaliseren. Bv. je gaat op training tijdens de schooluren, terwijl er vervanging is in jouw kleuterklas.

35. Kleine, heterogene groepen

Hoe kleiner de groepen, hoe meer de kinderen aan bod kunnen komen. Vorm daarbij groepen waarbij oudere en jongere en Nederlandstalige en meertalige kinderen van elkaar kunnen leren.

36. Liever met 2 in een grote klas, dan alleen in een kleine klas

Permanent met 2 kleuterbegeleiders voor een groep staan; heel veel kansen tot rijkere, krachtigere, taligere omgeving.

37. Integratie in gewone klasgebeuren

Didactische aanpak die in de hele klaspraktijk moet doorgetrokken worden (niet te veel gescheiden). Themazetting uit de klas doortrekken.

38. Reguliere klaspraktijk vs. intensieve begeleiding in deelgroepen

Doelgerichte afstemming tussen de reguliere klaspraktijk en de meer intensieve begeleiding van kleuters in kleine groep.

39. Hogere aanwezigheidsgraad van kinderen

Om dit project te laten slagen, moeten kinderen voldoende naar school komen.

40. Extra aandacht voor sommige kinderen

Er is extra aandacht nodig voor taalzwakkere kinderen (komen weinig aan bod). Sommige kinderen hebben niet voldoende aan algemene aanpakken in de klas. De band met het gewone klasgebeuren blijft hier wel belangrijk! Nood aan gerichte 1-1 interactie.

41. Respect meertaligheid

Een positieve plaats geven aan thuistaal/meertaligheid in de klas. Laat meertaligheid op een waarderende manier aan bod komen.

42. Versterken thuistaal (ouderbetrokkenheid)

Stimuleren van de interactie tussen ouders en kinderen in de thuistaal. Dit versterkt de taalverwerving van een andere taal.

Top 10 rangschikking kleuteronderwijs voor online ronde 1, 2 en 3

Tabel 1 geeft de top 10 rangschikking weer voor de expertgroep kleuteronderwijs na elke online ronde. Alle kleuterbegeleiders en onderwijsinspectieleden (n=15) namen deel aan alle online rondes en de overeenkomst met betrekking tot de 10 hoogst gerangschikte en is zwak.

	Ronde 1		Ronde 2		Ronde 3	
Top 10 expertgroep kleuteronderwijs	1.	Visie	1.	Visie	1.	Visie
	2.	Concrete doelen	2.	Duurzame professionalisering (lange termijn)	2.	Duurzame professionalisering (lange termijn)
	3.	Duurzame professionalisering (lange termijn)	3.	Specifieke aandacht voor woordenschat(lijsten)	3.	Meer kwaliteitsvolle taalinteracties
	4.	Reflectie op taalbeleid	4.	Concrete doelen	4.	Beleidsvoerend vermogen van de directeur
	5.	Beleidsvoerend vermogen van de directeur	5.	Taalcoördinator op school	5.	Concrete doelen
	6.	Extra middelen = extra handen in de klas/extra tijd	6.	Professionalisering van het volledige team	6.	Taalcoördinator op school
	7.	Professionalisering van het volledige team	7.	Extra middelen = extra handen in de klas/extra tijd	7.	Vroeg starten, opbouw doorheen kleuterjaren
	8.	Vroeg starten, opbouw doorheen kleuterjaren	8.	Intensieve coaching (lange termijn, coach die de school kent)	8.	Professionalisering van het volledige team
	9.	Specifieke aandacht voor woordenschat(lijsten)	9.	Reflectie op taalbeleid	9.	Extra middelen = extra handen in de klas/extra tijd
	10.	Taalcoördinator op school	10.	Meer kwaliteitsvolle taalinteracties	10.	Intensieve coaching (lange termijn, coach die de school kent)
Kendall'sW	0.205		0.216		0.29	
	Zwakke overeenkomst		Zwakke overeenkomst		Zwakke overeenkomst	
Aantal deelnemers	n = 15		n = 15		n = 15	

Tabel 1: top 10 van de expertgroep kleuteronderwijs voor online ronde 1, 2 en 3

Top 10 rangschikking kleuteronderwijs

Tabel 2 geeft de 10 hoogst gerangschikte randvoorwaarden weer voor de expertgroep kleuteronderwijs, opgesplitst naar de twee verschillende focusgroepen.

	Ronde 3 - onderwijsinspectie	Ronde 3 - kleuterbegeleiders
Top 10	1. Duurzame professionalisering (lange termijn)	1. Visie
expertgroep kleuteronderwijs	2. Visie	2. Vroeg starten, opbouw doorheen kleuterjaren
	3. Beleidsvoerend vermogen van de directeur	3. Duurzame professionalisering (lange termijn)
	4. Meer kwaliteitsvolle taalinteracties	4. Opvolging/kwaliteitsborging
	5. Concrete doelen	5. Taalcoördinator op school
	6. Professionalisering van het volledige team	6. Concrete doelen
	7. Taalcoördinator op school	7. Extra middelen = extra handen in de klas/extra tijd
	8. Intensieve coaching (lange termijn, coach die de school kent)	8. Meer kwaliteitsvolle taalinteracties
	9. Vroeg starten, opbouw doorheen kleuterjaren	9. Beleidsvoerend vermogen van de directeur
	10. Extra middelen = extra handen in de klas/extra tijd	10. Uitgewerkte voorbeeldleerlijnen voor scholen
	Kendall's τ	0.36
	Zwakke overeenkomst	Zwakke overeenkomst
Aantal deelnemers	n = 10	n = 5

Tabel 2: Top 10 randvoorwaarden apart voor onderwijsinspectie en kleuterbegeleiders (expertgroep kleuteronderwijs) en maat van consensus (Kendall's τ) na delphi ronde 3

Argumentatie top 10 ronde 1

Tijdens online ronde één werd aan alle deelnemers gevraagd om per randvoorwaarde toe te lichten waarom zij deze randvoorwaarden in hun top 10 plaatsen. Onderstaand overzicht geeft een samenvatting weer van de argumentatie die werd gegeven per randvoorwaarde uit de gegenereerde top 10 na online ronde één voor de expertgroep kleuteronderwijs.

1. Visie

Een krachtige, duidelijke en gezamenlijke visie (op taalbeleid) is de start van alle succesvolle good practices (afspraken, doelgericht). Gedragenheid is van belang. Daarnaast is het van belang dat de specifieke context van de school hierin meegenomen wordt.

2. Concrete doelen

SMART-doelen als houvast (niet alleen op kindniveau, maar ook op niveau van de leraar). Hierbij moet de nadruk liggen op concrete doelen (leerplandoelen zijn vaak vaag). Positieve invloed op in kaart brengen leerwinst, didactiek, ...

3. Duurzame professionalisering (lange termijn)

Professionalisering op lange termijn (traject) is nodig voor een duurzame implementatie (kwalitatieve professionalisering voor alle leraren, evidence-informed).

4. Reflectie op taalbeleid

Het is van belang om stil te staan bij het onderwijsleerproces (eigenaarschap), kritisch te reflecteren en bij te sturen om de kwaliteit te bewaken (opvolging!).

5. Beleidsvoerend vermogen van de directeur

Een betrokken beleidsteam is essentieel om trajecten te doen slagen en leraren te motiveren. De directie moet optreden als facilitator (o.a. organisatorisch) en kan zorgen voor een heldere visie, plan van aanpak, duidelijke afspraken, ... Daarnaast is het van belang dat de directie instaat voor de evaluatie van een project (opvolging/kwaliteitsborging).

6. Extra middelen = extra handen in de klas/extra tijd

Er gaan te weinig middelen naar het kleuteronderwijs waardoor dit soort trajecten niet haalbaar zijn (extra hulp = intensiever werken aan taalontwikkeling). Extra middelen moeten wel doelgericht en doordacht ingezet worden (+ aandacht voor krachtige leeromgevingen).

7. Professionalisering van het volledige team

Het is van belang dat het hele team bij de professionalisering betrokken is om projecten tot een goed einde te brengen, ook de leraren van de jongere leeftijdsgroepen (totaalaanpak).

8. Vroeg starten, opbouw doorheen kleuterjaren

Het is van belang om projecten in alle klassen en doorheen de verschillende jaren te laten plaatsvinden, zodat het een teamgebeuren is en er transparantie, eenduidigheid en objectiviteit is (houvast).

9. Specifieke aandacht voor woordenschat(lijsten)

Een concrete leerlijn betreffende woordenschat kan ondersteunend zijn voor scholen. Dit met specifieke aandacht voor schooltaal, instructietaal, themataal, ... Wanneer wordt wat aangeboden (bv. functionele woordenschat naar LO toe)? Bewuste woordenschatselectie is van belang (leraren moeten hierbij ondersteund of geprofessionaliseerd worden).

10. Taalcoördinator op school

Een taalcoördinator op school kan modelleren, collega's coachen en kan het project opvolgen op lange termijn om zo te zorgen voor een duurzame verankering/continuïteit (ook van belang bij uitval leraren). Bovendien kan deze persoon het taalbeleid onder de loep nemen (krijgt hiervoor idealiter tijd) en kan het thema blijvend onder de aandacht brengen.

Weerhouden randvoorwaarden na ronde 1

Na Delphi ronde 1 werden op basis van de meest gekozen randvoorwaarden en op basis van de Kendall's W 20 randvoorwaarden weerhouden.

1. Visie
2. Concrete doelen
3. Duurzame professionalisering (lange termijn)
4. Reflectie op taalbeleid
5. Beleidsvoerend vermogen van de directeur
6. Extra middelen = extra handen in de klas/extra tijd
7. Professionalisering van het volledige team
8. Vroeg starten, opbouw doorheen kleuterjaren
9. Specifieke aandacht voor woordenschat(lijsten)
10. Taalcoördinator op school
11. Uitgewerkte voorbeeldleerlijnen voor scholen
12. Meer kwaliteitsvolle taalinteracties
13. Kleutervolgsysteem
14. Intensieve coaching (lange termijn, coach die school kent)
15. Respect meertaligheid
16. Uitdagende leeromgeving creëren
17. Opvolging/kwaliteitsborging
18. Kwalitatieve inspirerende materialen mét bijhorend inzicht
19. Planning
20. Integratie in gewone klasgebeuren

Argumentatie top 10 ronde 2

De samengevatte argumentatie per randvoorwaarde uit de top 10 van online ronde één, werd ook gecommuniceerd naar de deelnemers per expertgroep bij aanvang van online ronde twee. Tijdens deze online ronde werd vervolgens opnieuw aan hen gevraagd om per geselecteerde randvoorwaarde (n=10) toe te lichten waarom deze belangrijk is voor het implementeren van het taalondersteuningstraject. De deelnemers kregen zo de mogelijkheid om aan te geven of ze al dan niet akkoord gingen met de top 10 uit online ronde één. Onderstaande geeft per randvoorwaarde een samenvatting weer van de argumentatie voor de gegenereerde top 10 na online ronde twee.

1. Visie

Een krachtige, duidelijke en gezamenlijke visie (op taalbeleid) is de start van alle succesvolle good practices (afspraken, doelgericht). Gedragenheid is van belang. Daarnaast is het van belang dat de specifieke context van de school hierin meegenomen wordt.

2. Duurzame professionalisering (lange termijn)

Professionalisering op lange termijn (traject) is nodig voor een duurzame implementatie: kwalitatieve professionalisering voor alle leraren (waarom en hoe, valkuilen, sterke didactiek, concrete voorbeelden, ...), en dit evidence-informed.

3. Specifieke aandacht voor woordenschat(lijsten)

Een concrete leerlijn betreffende woordenschat kan ondersteunend zijn voor scholen. Dit met specifieke aandacht voor schooltaal, instructietaal, themataal, ... Wanneer wordt wat aangeboden (bv. functionele woordenschat naar LO toe)? Bewuste woordenschatselectie is van belang (leraren moeten hierbij ondersteund of geprofessionaliseerd worden).

4. Concrete doelen

SMART-doelen als houvast (niet alleen op kindniveau, maar ook op niveau van de leraar). Hierbij moet de nadruk liggen op concrete doelen (leerplandoelen zijn vaak vaag). Positieve invloed op in kaart brengen leerwinst, feedback, didactiek, ...

5. Taalcoördinator op school

Een taalcoördinator op school (moet mandaat krijgen) kan modelleren, collega's coachen (laagdrempelig aanspreekbaar) en kan het project opvolgen op lange termijn om zo te zorgen voor een duurzame verankering/continuïteit (ook van belang bij uitval leraren). Bovendien kan deze persoon het taalbeleid onder de loep nemen (krijgt hiervoor idealiter tijd) en kan het thema blijvend onder de aandacht brengen. Het besteden van middelen binnen de school kan een meerwaarde zijn.

6. Professionalisering van het volledige team

Het is van belang dat het hele team bij de professionalisering betrokken is om projecten tot een goed einde te brengen, ook de leraren van de jongere leeftijdsgroepen (totaalaanpak).

7. Extra middelen = extra handen in de klas/extra tijd

Er gaan te weinig middelen naar het kleuteronderwijs waardoor dit soort trajecten niet haalbaar zijn (extra hulp = intensiever werken aan taalontwikkeling). Extra middelen moeten wel doelgericht en doordacht ingezet worden in de klas of voor overleg (+ aandacht voor krachtige leeromgevingen).

8. Intensieve coaching (lange termijn, coach die de school kent)

Naast praktijkgerichte coaching op de klasvloer (bv. observatie met feedback, modelleren, scaffolding ...), ook opvolging van gemaakte afspraken op lange termijn voor een duurzame verankering. Coaching op leerkrachtniveau én op schoolniveau (kwaliteitsontwikkeling). De taalcoach moet een mandaat krijgen, moet toegankelijk zijn (een vertrouwenspersoon, vandaar het voordeel als dit iemand binnen de school kan zijn) en moet kennis van zaken hebben (ook opleiding om te coachen is nodig).

9. Reflectie op taalbeleid

Het is van belang om stil te staan bij het onderwijsleerproces (eigenaarschap), kritisch te reflecteren en bij te sturen om de kwaliteit te bewaken (opvolging!).

10. Meer kwaliteitsvolle taalinteracties

Leraren moeten zich bewust zijn (of gemaakt worden via professionalisering) van hoe ze bij hun kleuters voortdurend actief, doelbewust kwaliteitsvolle taalinteracties kunnen uitlokken, bijvoorbeeld tijdens het meespelen, kringmomenten, onthaalmomenten, zorgmomenten, ... (tijd benutten, elk moment kan een kans zijn om aan taalontwikkeling te werken). Aandacht voor incidenteel leren en optimaliseren van deze tijd.

Argumentatie top 10 ronde 3

Bij de aanvang van online ronde drie werd de top 10-ranking uit online ronde twee met bijhorende samengevatte argumentatie weergegeven. Om een nog meer gedetailleerd beeld te krijgen van achterliggende redenen die meespelen in het hoog ranken van bepaalde randvoorwaarden, werd ook in deze ronde aan de deelnemers gevraagd om hun keuze toe te lichten. Hieronder geven we een samenvatting van de belangrijkste argumenten die door leraren aangehaald werden bij de top 10 van randvoorwaarden voor het implementeren van het taalondersteuningstraject.

1. Visie

Een krachtige, duidelijke en gezamenlijke visie (op taalbeleid) is de start van alle succesvolle projecten of implementaties (afspraken, doelgericht, neuzen in dezelfde richting). Gedragenheid is van belang. Daarnaast is het van belang dat de specifieke context van de school hierin meegenomen wordt.

2. Duurzame professionalisering (lange termijn)

Professionalisering op lange termijn (traject op maat van de school) is nodig voor een duurzame implementatie: kwalitatieve professionalisering voor alle leraren (waarom en hoe, valkuilen, sterke didactiek, concrete voorbeelden, ...), en dit evidence-informed. Praktijkgerichte coaching kan een meerwaarde zijn.

3. Meer kwaliteitsvolle taalinteracties

Leraren moeten zich bewust zijn (of gemaakt worden via professionalisering) van hoe ze bij hun kleuters voortdurend actief, doelbewust kwaliteitsvolle taalinteracties kunnen uitlokken, bijvoorbeeld tijdens het meespelen, kringmomenten, onthaalmomenten, zorgmomenten, ... (tijd benutten, elk moment kan een kans zijn om aan taalontwikkeling te werken, afstemmen op ontwikkelingsniveau kleuter). Aandacht voor incidenteel leren en optimaliseren van deze tijd (zorgen dat het een gewoonte wordt).

4. Beleidsvoerend vermogen van de directeur

Een betrokken beleidsteam of directie is essentieel om trajecten te doen slagen en leraren te motiveren. De directie moet optreden als ondersteunende motivator (trekker) én facilitator (o.a. organisatorisch) en kan zorgen voor een heldere visie, plan van aanpak, duidelijke afspraken, ... Daarnaast is het van belang dat de directie instaat voor de evaluatie van een project (opvolging/kwaliteitsborging).

5. Concrete doelen

SMART-doelen kunnen als voorbeeld en houvast gebruikt worden (niet alleen op kindniveau, maar ook op niveau van de leraar), waarbij de nadruk ligt op concrete doelen (leerplandoelen zijn vaak vaag), afgestemd op de context van de school. Positieve invloed op (objectief) in kaart brengen leerwinst, feedback, didactiek, ... Een houvast (wat moet een kind wanneer kunnen, leerlijn, ...) zou hierbij kunnen helpen.

6. Taalcoördinator op school

Een taalcoördinator op school, die hiervoor het mandaat gekregen heeft, kan modelleren, collega's coachen (laagdrempelig aanspreekbaar) en kan het project opvolgen op lange termijn om zo te zorgen voor een duurzame verankering/continuïteit (ook van belang bij uitval leraren). Bovendien kan deze persoon het taalbeleid onder de loep nemen (krijgt hiervoor idealiter tijd en begeleiding van bv. pedagogische begeleidingsdienst) en kan het thema blijvend onder de aandacht brengen. Het besteden van middelen hieraan binnen de school kan een meerwaarde zijn.

7. Vroeg starten, opbouw doorheen kleuterjaren

Het is van belang om projecten in alle klassen en doorheen de verschillende jaren te laten plaats vinden (ook in opbouw naar lager toe), zodat het een teamgebeuren is (streven naar gemeenschappelijk doel) en er transparantie, eenduidigheid en objectiviteit is (houvast).

8. Professionalisering van het volledige team

Het is van belang dat het hele team bij de professionalisering betrokken is om projecten op lange termijn tot een goed einde te brengen, ook de leraren van de jongere leeftijdsgroepen (totaalaanpak, continuïteit). Daarnaast is dit ook van belang bij personeelwissels, gezien losse interventies snel verloren gaan.

9. Extra middelen = extra handen in de klas/extra tijd

Er gaan te weinig middelen naar het kleuteronderwijs waardoor dit soort trajecten niet haalbaar zijn (extra hulp = intensiever werken aan taalontwikkeling door bv. individuele begeleiding, meer interactie, observaties, ...). Extra middelen moeten wel doelgericht en doordacht ingezet worden in de klas of voor overleg. Enkel extra middelen zonder doordacht beleid (bv. rond krachtige taal leeromgevingen) is dus zinloos, kan dus ook een valkuil zijn.

10. Intensieve coaching (lange termijn, coach die de school kent)

Naast praktijkgerichte coaching op de klasvloer (laagdrempelige en doeltreffende begeleiding door bv. observatie met feedback, modelleren, scaffolding ...), ook opvolging van gemaakte afspraken op lange termijn voor een duurzame verankering. Coaching op leerkrachtniveau én op schoolniveau (kwaliteitsontwikkeling). De taalcoach moet een mandaat krijgen, moet toegankelijk zijn (een vertrouwenspersoon, vandaar het voordeel als dit iemand binnen de school kan zijn) en moet kennis van zaken hebben (ook opleiding om te coachen is nodig).

Appendix E.2: Resultaten delphi-studie: Expertgroep lager onderwijs

Brainstorm randvoorwaarden

Alle randvoorwaarden (n=46), die gegenereerd werden tijdens de samenkomst met de pedagogisch begeleiders (n=7) en leraren lager onderwijs (n=5), worden hieronder weergegeven. Per randvoorwaarde wordt een toelichting voorzien, waarin wordt vermeld hoe de experts lager onderwijs de randvoorwaarde interpreteren.

1. Verankering taalbeleid school

Een verankering in het bredere taalbeleid van de school is noodzakelijk om trajecten vol te houden.

2. Integratie curriculum, geen aparte interventie

Als projecten als deze losstaand van het curriculum worden aangeboden, is het voor leraren snel te veel. Een integratie in het huidige curriculum (linken aan eindtermen) zou daarvoor een oplossing kunnen bieden, omdat leraren dan tegelijkertijd ook hun doelen realiseren.

3. Link met bestaande inzichten of methodes

Een link met bestaande inzichten is nuttig, bijvoorbeeld met de vijf sleutels voor effectief begrijpend lezen.

4. Traject voor alle leerlingen

Het is niet de positief dat een apart traject zou worden geïnstalleerd voor taalzwakke leerlingen, idealiter een geïntegreerd traject waaraan taalsterke en taalzwakke leerlingen samen kunnen deelnemen.

5. Betrokkenheid directie

De directie heeft een belangrijke rol in de duurzaamheid van trajecten. De directie moet waar het kan ondersteuning bieden (evt. zelf aanwezig zijn), leraren faciliteren en de kwaliteit borgen (evalueren traject). Daarnaast moet de directie mee bouwen aan de visie en zelf achter het project staan. Positieve feedback van de directie werkt zeer motiverend voor leraren. Concreet: niet controleren, maar motiveren en ondersteunen.

6. Prioriteiten beperken

Een school moet het aantal prioriteiten beperken als succes gewenst is. Men kan niet op alles tegelijk inzetten. Er zullen dan ook andere zaken geschrapt moeten worden (ondersteuning daarbij is gewenst).

7. Leraar afvaardigen als taalexpert op school

Een leerkracht binnen de school kan de verantwoordelijkheid krijgen om taalcoach te zijn op school en collega's te ondersteunen en coachen. Op die manier kan de PBD ook gericht met die taalcoach werken. Deze leraar moet wel de juiste motivatie hiervoor hebben. Het voordeel van een taalcoach op school is ook dat die de school en visie kent en zo collega's optimaal kan bijstaan.

8. Gedragenheid team

Het is van belang dat de leraren op eenzelfde lijn zitten en bereid zijn zich in te zetten voor het project om het te doen slagen op lange termijn. Ook nieuwe leraren moeten met de neuzen in dezelfde richting staan, zo snel mogelijk mee krijgen in het verhaal.

9. Klankbordgroep oprichten

Een groep gemotiveerde personen (leraren, leerlingen, ouders) die project samen aanpakken en samen de PDCA-cirkel (plan, do, check, act) doorlopen.

10. Schoolbrede structuur en afspraken

Er moet een bepaalde structuur gevolgd worden doorheen de hele school (afspraken). Dit zorgt voor herkenbaarheid voor de leerlingen en bespaart ook energie voor de leerkracht.

11. Duidelijke (taal)doelen voorop stellen

Het is van belang doelgericht te werken (in elke les). Waarom lees ik deze tekst? Wat is het doel van deze opdracht? Focus bepalen! Concrete SMART-doelen. Kan nuttig zijn om eenzelfde tekst vanuit verschillende leesdoelen te lezen.

12. Woordenschat selecteren in de zone van de naaste ontwikkeling

De leraar moet in staat (professionaliteit v.d. leraar) zijn om woordenschat te selecteren in de zone van de naaste ontwikkeling van de leerlingen. De leraar kan de taal die uit leerlingen komt gebruiken en inzetten (authentieke contexten). Woordenschatlijstjes zijn geen goed idee aangezien die vaak geïsoleerd aangeboden worden.

13. Doorlopende leerlijn

Het is van belang dat er een duidelijke opbouw is over de verschillende jaren heen. Leraren moeten samen werken aan een doorlopende leerlijn (schoolbreed verhaal) om dit vol te houden.

14. Professionalisering – leraren versterken

Het is van belang leraren op te leiden betreffende goede didactiek om taalvaardigheden aan te leren. Hierbij moeten leraren ondersteund worden in het selecteren van kwalitatieve en taalrijke teksten (er is nl. al zeer veel materiaal op de markt, de juiste keuze maken is niet eenvoudig – leraren zijn vaak onzeker). Ook moeten ze leren hoe ze de ‘juiste’ woordenschat selecteren voor hun leerlingen. Doelgericht professionaliseren!

15. Professionalisering – lange termijn

Professionalisering is nodig op lange termijn. Eén pedagogische studiedag volstaat niet om trajecten tot een goed einde te brengen.

16. (Externe) procesbegeleiding

Leraren hebben ondersteuning nodig tot op de klasvloer, zowel binnen het team als door externen (procesbegeleiding, coaching). Hoe leerlingen ondersteunen in hun taalontwikkeling? Maak tijd voor tussentijdse reflecties met het lerarenteam en stuur bij waar nodig. Eventueel begeleiding door pedagogische begeleidingsdienst.

17. Overlegmomenten met collega's

Overleg met collega's die met hetzelfde traject bezig zijn om elkaar te ondersteunen en te helpen.

18. Opleiding en ondersteuning niet-taalleerkrachten

Idealiter werken ook niet-taalleerkrachten mee aan de taalontwikkeling van de leerlingen. Het probleem hierbij is echter dat zij vaak niet weten hoe ze dat concreet moeten aanpakken (zijn niet talig opgeleid). Ze hebben met andere woorden nood aan bijscholing en ondersteuning.

19. Leraren ondersteunen bij kiezen schooltaalwoorden

Leraren kiezen vaak voor zelfstandige naamwoorden, maar kan breder (interessante werkwoorden?). Ze ondervinden moeilijkheden om de ‘echte’ schooltaalwoorden te kiezen. Ondersteuning zou goed zijn zodat leraren de woordenschat kunnen kiezen die hun leerlingen nodig hebben.

20. Ondersteuning bij gebruik woordenschat

Hoe kunnen leraren de woorden op een effectieve, doelgerichte manier aanleren? Leraren moeten leren hoe ze omgaan met teksten en woordenschat (bv. Viertakt: voorbereiden, semantiseren, consolideren, controleren).

21. Professionele leergemeenschappen

Professionele leergemeenschappen zijn een mogelijkheid om trajecten duurzaam te maken (bv. taalcoaches laten overleggen/praktijken met elkaar delen). Ook schooloverstijgend in een soort lerend netwerk.

22. Uitwisseling andere scholen

Leren van andere scholen en kijken wat zij al (goed) doen.

23. Collegiale visitatie

Leren van elkaar door te gaan kijken bij collega's (evt. met kijkwijzers). Een randvoorwaarde om dit te doen slagen is onderling vertrouwen in elkaar en een open houding in het schoolteam (verandering in schoolcultuur – opendeurpolitiek).

24. Co-teaching

Met klasleraren samen voorbereiden en lesgeven kan hen vertrouwen geven en kan hen veel bijbrengen (door bv. GOK-leraar). Door echt mee les te geven, kom je niet puur observeren (collegiale visitatie) en komt dat minder bedreigend over. Bovendien wordt de werklast van de klasleraar verminderd en kan de leraar zijn leerlingen observeren. Van belang is wel dat de leraren het goed met elkaar kunnen vinden. De collega's kunnen nadien samen de les evalueren.

25. Betekenisvolle context

Leren in betekenisvolle contexten is van belang. Zorg ervoor dat wat je leert ook functioneel is voor de leerlingen, bv. link met actualiteit of in samenhang met andere vakken. Daarnaast kan ook vertrokken worden vanuit taal die zich aandient om doelen te bereiken.

26. Transfer naar andere vakken

Het is van belang de transfer te maken naar andere vakken, laat leerlingen ook daar begrijpend lezen.

27. Bewust en slim gebruiken van methodes

Leraren moeten methodes slim leren gebruiken. Concreet: niet blindelings volgen, maar ook nadenken waarom een bepaalde tekst gebruikt wordt en op basis hiervan eventueel eigen teksten selecteren en doelgericht inzetten voor de eigen doelgroep, af en toe doelen op een andere manier behalen, ... Projecten kunnen zo geïntegreerd worden in bestaande methodes.

28. Vanuit projectwerk werken rond centrale probleemstelling

Vakoverschrijdend werken aan een centrale/overkoepelende probleemstelling en zo in de verschillende vakken werken aan dezelfde woordenschat. De probleemstelling zorgt ook voor een betekenisvolle context.

29. Meer aandacht voor innemen van standpunten in de klas

Het 'innemen van standpunten' komt vaak nog te weinig aan bod in de klas. Inzetten van werkvormen waar leerlingen leren hun standpunt overbrengen, hiermee vroeg starten, veiligheid inbouwen, gericht maken van koppels (sterke en zwakke leerlingen koppelen), thuistaal gebruiken, ...

30. Voorkennis activeren

Proberen linken te leggen met inhouden die reeds verworven zijn. Ondersteun leerlingen in de transfer naar andere vakgebieden. Ook de geschiedenis (het rugzakje) van de leerlingen meenemen in de les!

31. Oriëntering op de tekst

Altijd starten met oriëntering op de tekst. Hoe ziet de tekst eruit? Wat staat er op de afbeeldingen? ...

32. Expliciete instructie

Sterke expliciete (directe) instructie en begeleiding van leerlingen is van belang, bv. oriëntering op de tekst, hardop denkend voordoen, lees- en woordstrategieën modelleren (close reading),

tekst inhoudelijk ondersteunen, structureren (schema maken), verlengde en verhoogde instructie, ... goede denkvragen stellen om het denken uit te lokken.

33. Differentiatie

Er moet rekening gehouden worden met het individueel leesniveau van de leerlingen. Niet elke leerling kan dezelfde tekst aan met dezelfde hoeveelheid begeleiding. Neem de diversiteit van de leerlingen mee en begeleid hen op hun eigen niveau. De leraar moet deze strategieën (bv. hardop denkend voorlezen) krijgen aangeleerd.

34. Herhaling

Veel herhaling is nodig om inhoud te verwerven (tot 8x toe, in verschillende contexten).

35. Starten met technisch lezen alvorens discussie

Alvorens men kan discussiëren met de leerlingen, moet aan de basis gewerkt worden.

36. Leraren leren hoe kwalitatieve, rijke teksten selecteren

Leraren moeten taalmethoden durven loslaten (houden vaak krampachtig vast) en zelf gericht teksten zoeken om hun doelen te bereiken. Hierbij is wel van belang dat de teksten voldoende rijk zijn (veelheid aan taaldoelen kunnen bereiken). Hiervoor kunnen leraren bv. checklists gebruiken.

37. Databank met kwalitatieve teksten

Een databank met gratis bruikbare, rijke teksten op verschillende niveaus zou een hulp zijn voor leraren (drempelverlagend + tijdsbesparing). Op die manier kunnen leraren flexibel op zoek naar teksten, passend bij het thema waarrond ze werken. Het kan een meerwaarde zijn als deze teksten worden gescreend met een checklist (kwaliteit).

38. Samenwerking opzetten met lokale bibliotheek

Het is een meerwaarde om een samenwerking op te zetten met de lokale bibliotheek (vaak meer actueel dan schoolbibliotheken). Een bezoek aan de bibliotheek kan bovendien leiden tot meer leesmotivatie bij leerlingen.

39. Vorderingen in kaart brengen

Het is van belang om de effecten van een interventie in kaart te brengen. De school moet zelf zicht krijgen op de vorderingen van de leerlingen.

40. Leesmotivatie stimuleren

Stimuleer de leesmotivatie van leerlingen door hen naast het basisaanbod aan teksten ook soms zelf inspraak te geven betreffende de thema's, teksten of woordenschat (bv. brainstorm).

41. Thuis taal positieve plaats geven

Het is van belang om een eenduidige en gedragen visie op meertaligheid te hebben (veel leraren staan er nog weigerachtig tegenover). Gebruik thuis taal als opstap naar schooltaal.

42. Structureel tijd inplannen

Structureel tijd inplannen (en vrijmaken) om aan taalbeleid te werken. Tijd inroosteren zodat leraren samen op zoek kunnen gaan, overleggen, evalueren, observeren, ...

43. Doordachte groepsvorming (taalsterk-taalzwak, groepje thuis taal,...)

Om te vermijden dat taalsterke leerlingen de enige zijn die aan het woord komen, kan de leraar gericht koppels vormen. Taalzwakke leerlingen samen met taalsterke leerlingen bijvoorbeeld, zodat de taalzwakke leerlingen toch zonder problemen kunnen deelnemen. Ook kunnen bijvoorbeeld groepjes gevormd worden op basis van thuis taal, zodat elke leerling zijn mening kan geven (desnoods in thuis taal) en zo met het denken op gang te brengen ook woordenschat verbreden.

44. Kleine groepen

Om de discussiemomenten optimaal te benutten, mogen de klasgroepen niet te groot zijn.

45. Homogene groepen

Taalzwakke leerlingen splitsen van taalsterke leerlingen (parallel werken).

46. Traject op maat van de school

Idealiter wordt op maat van de school gewerkt, meer dan een vast traject dat aangeboden wordt.

Top 10 rangschikking voor online ronde 1, 2 en 3

Tabel 3 geeft de top 10 rangschikking weer voor de expertgroep lager onderwijs na elke online ronde. Alle pedagogisch begeleiders (n=7) en leraren lager onderwijs (n=5) namen deel aan alle online rondes en de overeenkomst met betrekking tot de 10 hoogst gerangschikte randvoorwaarden was zwak voor alle rondes. We zien wel dat er een matige overeenkomst bekomen werd tussen de leraren lager onderwijs onderling (zie volgende tabel).

	Ronde 1	Ronde 2	Ronde 3
Top 10 expertgroep lager onderwijs	1. Verankering taalbeleid school	1. Verankering taalbeleid school	1. Verankering taalbeleid school
	2. Gedragenheid team	2. Gedragenheid team	2. Integratie curriculum, geen aparte interventie
	3. Integratie curriculum, geen aparte interventie	3. Betrokkenheid directie	3. Betrokkenheid directie
	4. Betrokkenheid directie	4. Expliciete instructie	4. Gedragenheid team
	5. Link met bestaande inzichten of methodes	5. Integratie curriculum, geen aparte interventie	5. Traject voor alle leerlingen
	6. Expliciete instructie	6. Professionele leergemeenschappen	6. Expliciete instructie
	7. Professionele leergemeenschappen	7. Traject voor alle leerlingen	7. Structureel tijd inplannen
	8. Leraar afvaardigen als taalexpert op school	8. Leraar afvaardigen als taalexpert op school	8. Leraar afvaardigen als taalexpert op school
	9. Leraren leren hoe kwalitatieve, rijke teksten selecteren	9. Structureel tijd inplannen	9. Professionalisering - lange termijn
	10. Databank met kwalitatieve teksten	10. Professionalisering - lange termijn	10. Doorlopende leerlijn
Kendall'sW	0.27	0.21	0.35
	Zwakke overeenkomst	Zwakke overeenkomst	Zwakke overeenkomst
Aantal deelnemers	n = 12	n = 12	n = 12

Tabel 3: top 10 van de expertgroep lager onderwijs voor online ronde 1, 2 en 3

Top 10 rangschikking lager onderwijs

Tabel 4 geeft de 10 hoogst gerangschikte randvoorwaarden weer voor de expertgroep kleuteronderwijs, opgesplitst naar de twee verschillende focusgroepen.

	Ronde 3 - pedagogisch begeleidingsdienst	Ronde 3 - leraren lager onderwijs
Top 10	1. Verankering taalbeleid school	1. Verankering taalbeleid school
expertgroep kleuteronderwijs	2. Integratie curriculum, geen aparte interventie	2. Integratie curriculum, geen aparte interventie
	3. Betrokkenheid directie	3. Betrokkenheid directie
	4. Gedragenheid team	4. Gedragenheid team
	5. Link met bestaande inzichten of methodes	5. Traject voor alle leerlingen
	6. Traject voor alle leerlingen	6. Doorlopende leerlijn
	7. Professionalisering - lange termijn	7. Expliciete instructie
	8. Expliciete instructie	8. Leraar afvaardigen als taalexpert op school
	9. Structureel tijd inplannen	9. Structureel tijd inplannen
	10. Leraren leren hoe kwalitatieve, rijke teksten selecteren	10. Professionalisering - lange termijn
	Kendall'sW	0.35
	Zwakke overeenkomst	Matige overeenkomst
Aantal deelnemers	n = 7	n = 5

Tabel 4: top 10 van de expertgroep kleuteronderwijs na ronde 3 voor pedagogisch begeleiders en leraren lager onderwijs apart

Argumentatie top 10 ronde 1

Tijdens online ronde één werd aan alle deelnemers gevraagd om per randvoorwaarde toe te lichten waarom zij deze randvoorwaarden in hun top 10 plaatsen. Onderstaand overzicht geeft een samenvatting weer van de argumentatie die werd gegeven per randvoorwaarde uit de gegenereerde top 10 na online ronde één voor de expertgroep lager onderwijs.

1. Verankering taalbeleid school

Een structurele, duurzame verankering in het taalbeleid van de school is een noodzakelijke voorwaarde om trajecten op lange termijn (!) te doen slagen (anders snel verwateren, niet volhouden). De school moet vermijden dat er fragmentarisch gewerkt wordt en vasthangt aan één of enkele collega's als men resultaten wil boeken (anders resultaten niet in verhouding tot inspanningen). Waarom doen we wat? Doorlopen kwaliteitscirkel!

2. Gedragenheid team

De neuzen van het hele team moeten in dezelfde richting staan (gedragen visie) om de slaagkansen van het project te vergroten. Ook is het van belang een zekere sense of urgency (besef noodzaak) te creëren bij de leraren om ervoor te zorgen dat ze er mee voor gaan en gemotiveerd zijn.

3. Integratie curriculum, geen aparte interventie

Het nieuwe curriculum is heel rijk en doelgericht, dus het is een meerwaarde om van daaruit te vertrekken om het traject vorm te geven. Bovendien werken leraren zo ineens aan de doelen waar ze sowieso aan moeten werken (verankering eindtermen, niet extra). Op die manier is het ook haalbaar (werkt motiverend).

4. Betrokkenheid directie

De directie moet trajecten faciliteren (bv. tijd en ruimte creëren om te professionaliseren, mandaat uitdelen aan leescoach op school, ...) en moet zijn personeel ondersteunen en inspireren (niet controleren). Bovendien kan een directie de schakel zijn voor een gedragen beleid. Zonder een betrokken directie is er weinig slaagkans/duurzaamheid.

5. Link met bestaande inzichten of methodes

Het is een voordeel om van het bestaande te vertrekken (niet 'weer' iets extra voor de leraar). Methodes kunnen als bronnenmateriaal, inspiratie of houvast gebruikt worden. Idealiter sluiten deze trajecten ook aan bij wetenschappelijke inzichten (bv. 5 sleutels).

6. Expliciete instructie

Expliciete instructie mag niet ontbreken, want uit onderzoek blijkt dat (gerichte) expliciete instructie effectief is. Leraren moeten leerlingen aanzetten om te leren binnen hun zone van de naaste ontwikkeling (dus ook nieuwe woorden, vaardigheden aanbrengen). Naast functionele betekenisvolle teksten en totaalvaardigheden, ook af en toe één aspect expliciet belichten (bv. focusdoel grammatica/technisch lezen/...).

7. Professionele leergemeenschappen

Het is waardevol om met anderen inhoudelijke informatie en ervaringen te delen, uit te wisselen en te reflecteren (binnen de eigen school of tussen scholen). Bovendien kunnen professionele leergemeenschappen ervoor zorgen dat trajecten duurzaam geïmplementeerd worden. Idealiter wordt hiervoor tijd voorzien binnen de werkuren.

8. Leraar afvaardigen als taalexpert op school

Een gedreven taalafgevaardigde (bv. taalexpert, taalcoördinator, taalcoach, ...) op school is een meerwaarde. Deze persoon kan een aanspreekpunt zijn voor collega's en kan hen daarnaast stimuleren, inspireren, ondersteunen en coachen. Naast expertise zijn ook leerbereidheid en coördinerende capaciteiten van belang bij deze persoon.

9. Leraren leren hoe kwalitatieve, rijke teksten selecteren

Leraren moeten kritisch leren omgaan met beschikbare methodes en teksten, dit kan bijvoorbeeld aan de hand van vooraf bepaalde criteria. Leraren moeten sterker en meer zelfzeker worden in het selecteren van kwalitatieve en motiverende teksten. Dit is bovendien

een oplossing op lange termijn in tegenstelling tot een databank die continu onderhouden dient te worden.

10.Databank met kwalitatieve teksten

Een databank met kwalitatieve teksten kan leraren ondersteunen (tijdbesparend, zo kunnen leraren zich meer focussen op het lesgeven zelf). Ook een inventarisatie van de reeds beschikbare materialen/sites/boeken kan een meerwaarde vormen (er bestaat nl. al heel veel). Het is van belang dat leraren goede teksten leren selecteren a.d.h.v. kwaliteitscriteria (kwalitatief, aansluitend bij leefwereld/interesses leerlingen, werkt motiverend, ...).

Weerhouden randvoorwaarden na ronde 1

Na Delphi ronde 1 werden op basis van de meest gekozen randvoorwaarden en op basis van de Kendall's W 21 randvoorwaarden weerhouden.

1. Verankering taalbeleid school
2. Gedragenheid team
3. Integratie curriculum, geen aparte interventie
4. Betrokkenheid directie
5. Link met bestaande inzichten of methodes
6. Expliciete instructie
7. Professionele leergemeenschappen
8. Leraar afvaardigen als taalexpert op school
9. Leraren leren hoe kwalitatieve, rijke teksten selecteren
10. Databank met kwalitatieve teksten
11. Traject voor alle leerlingen
12. Traject op maat van de school
13. Structureel tijd inplannen
14. Vorderingen in kaart brengen
15. Transfer naar andere vakken
16. Klankbordgroep oprichten
17. Doorlopende leerlijn
18. Professionalisering – lange termijn
19. Overlegmomenten met collega's
20. Differentiatie
21. Bewust en slim gebruiken van methodes

Argumentatie top 10 ronde 2

De samengevatte argumentatie per randvoorwaarde uit de top 10 van online ronde één, werd ook gecommuniceerd naar de deelnemers per expertgroep bij aanvang van online ronde twee. Tijdens deze online ronde werd vervolgens opnieuw aan hen gevraagd om per geselecteerde randvoorwaarde (n=10) toe te lichten waarom deze belangrijk is voor het implementeren van het taalondersteuningstraject. De deelnemers kregen zo de mogelijkheid om aan te geven of ze al dan niet akkoord gingen met de top 10 uit online ronde één. Onderstaande geeft per randvoorwaarde een samenvatting weer van de argumentatie voor de gegenereerde top 10 na online ronde twee.

1. Verankering taalbeleid school

Een structurele, duurzame verankering in het taalbeleid van de school is een noodzakelijke voorwaarde om trajecten op lange termijn (!) te doen slagen (anders snel verwateren, niet volhouden). De school moet vermijden dat er fragmentarisch gewerkt wordt en vasthangt aan één of enkele collega's als men resultaten wil boeken (anders resultaten niet in verhouding tot inspanningen). Waarom doen we wat? Doorlopen kwaliteitscirkel!

2. Gedragenheid team

De neuzen van het hele team moeten in dezelfde richting staan (gedragen visie) om de slaagkansen van het project te vergroten. Ook is het van belang een zekere sense of urgency (besef noodzaak) te creëren bij de leraren om ervoor te zorgen dat ze er mee voor gaan en gemotiveerd zijn.

3. Betrokkenheid directie

De directie moet trajecten faciliteren (bv. tijd en ruimte creëren om te professionaliseren, mandaat uitdelen aan leescoach op school, ...) en moet zijn personeel ondersteunen en inspireren (niet controleren). Bovendien kan een directie de schakel zijn voor een gedragen beleid. Zonder een betrokken directie is er weinig slaagkans/duurzaamheid (kan ook kwaliteit bewaken).

4. Expliciete instructie

Expliciete instructie mag niet ontbreken, want uit onderzoek blijkt dat (gerichte) expliciete instructie effectief is. Leraren moeten leerlingen aanzetten om te leren binnen hun zone van de naaste ontwikkeling (dus ook nieuwe woorden, vaardigheden aanbrengen). Naast functionele betekenisvolle teksten en totaalvaardigheden, ook af en toe één aspect expliciet belichten (bv. focusdoel grammatica/technisch lezen/...).

5. Integratie curriculum, geen aparte interventie

Het nieuwe curriculum is heel rijk en doelgericht, dus het is een meerwaarde om van daaruit te vertrekken om het traject vorm te geven. Bovendien werken leraren zo ineens aan de doelen waar ze sowieso aan moeten werken (verankering eindtermen, niet extra). Op die manier is het ook haalbaar (werkt motiverend).

6. Professionele leergemeenschappen

Het is waardevol om met anderen inhoudelijke informatie en ervaringen te delen, uit te wisselen en te reflecteren (binnen de eigen school of tussen scholen). Bovendien kunnen professionele leergemeenschappen ervoor zorgen dat trajecten duurzaam geïmplementeerd worden. Idealiter wordt hiervoor tijd voorzien binnen de werkuren.

7. Traject voor alle leerlingen

We moeten inzetten op convergente differentiatie (=minimumdoel voor alle leerlingen en alle leerlingen nemen deel). Leerlingen worden idealiter niet uit de klas gehaald voor deze trajecten (gaan voor inclusief onderwijs, brede basiszorg, samenwerkingsvaardigheden). Bovendien kan heterogeniteit voor zowel taalzwakke als taalsterke leerlingen positieve effecten hebben.

8. Leraar afvaardigen als taalexpert op school

Een gedreven taalafgevaardigde (bv. taalexpert, taalcoördinator, taalcoach, ...) op school (weet wat leeft in het team) is een meerwaarde. Deze persoon kan een aanspreekpunt zijn

voor collega's en kan hen daarnaast stimuleren, inspireren, ondersteunen en coachen. Naast expertise zijn ook leerbereidheid en coördinerende capaciteiten van belang bij deze persoon. Wel moet deze persoon voldoende tijd en ruimte krijgen om het team te ondersteunen. Er kan een samenwerking worden opgezet met de zorgcoördinator.

9. Structureel tijd inplannen

Het is essentieel dat structureel tijd ingebouwd wordt voor professionalisering van en overleg tussen leraren (niet na de schooluren, de werkdruk is al hoog). Er is nu eenmaal tijd nodig om nieuwe projecten tot een succes te brengen op lange termijn. Ook voor leerlingen is het van belang om extra tijd in te plannen om hieraan te werken.

10. Professionalisering - lange termijn

Het hele team moet geprofessionaliseerd worden op lange termijn. Vorming van de leraren zal de werking van het traject en de resultaten van de leerlingen ten goede komen. Leraren moeten de taalbehoeften van hun leerlingen leren inschatten en daarop inspelen.

Argumentatie top 10 ronde 3

Bij de aanvang van online ronde drie werd de top 10-ranking uit online ronde twee met bijhorende samengevatte argumentatie weergegeven. Om een nog meer gedetailleerd beeld te krijgen van achterliggende redenen die meespelen in het hoog ranken van bepaalde randvoorwaarden, werd ook in deze ronde aan de deelnemers gevraagd om hun keuze toe te lichten. Hieronder geven we een samenvatting van de belangrijkste argumenten die door de experts lager onderwijs aangehaald werden bij de top 10 van randvoorwaarden voor het implementeren van het taalondersteuningstraject.

1. Verankering taalbeleid school

Een structurele, duurzame verankering in het taalbeleid (en visie) van de school is een noodzakelijke voorwaarde om trajecten op lange termijn (!) te doen slagen. Anders valkuil dat het snel zal verwateren, niet volhouden van het zoveelste nieuwe traject. De school moet vermijden dat er fragmentarisch gewerkt wordt en vasthangt aan één of enkele collega's als men resultaten wil boeken, anders zijn resultaten niet in verhouding tot inspanningen. Goed nadenken: waarom doen we wat we doen (=doelgericht werken)? Doorlopen kwaliteitscirkel!

2. Integratie curriculum, geen aparte interventie

Het nieuwe curriculum is heel rijk en doelgericht, dus het is een meerwaarde om van daaruit te vertrekken om het traject vorm te geven. Bovendien werken leraren zo ineens aan de doelen waar ze sowieso aan moeten werken (verankering eindtermen, niet extra). Op die manier is het ook haalbaar en motiverend (win-win).

3. Betrokkenheid directie

De directie moet trajecten faciliteren (bv. structureel tijd en ruimte creëren om te professionaliseren, mandaat uitdelen aan lees/taalcoach op school, ...) en moet zijn personeel ondersteunen, motiveren en inspireren (niet controleren). Bovendien kan een directie de schakel zijn voor een gedragen beleid en tegelijk de kwaliteit monitoren en missie bewaken. Zonder een betrokken directie is er weinig slaagkans tot duurzaamheid.

4. Gedragenheid team

Het is noodzakelijk dat de neuzen van het hele team in dezelfde richting staan (schoolbrede, gedragen visie) om de slaagkansen/duurzaamheid van het project op lange termijn te vergroten. Ook is het van belang een zekere sense of urgency (besef noodzaak) te creëren bij de leraren om ervoor te zorgen dat ze er mee voor gaan en gemotiveerd zijn.

5. Traject voor alle leerlingen

Dit specifieke traject is heel structureel en grondig dat het logisch is om dit als klasgroep samen te doorlopen en er de nodige tijd en ruimte voor te voorzien, geïntegreerd in de gewone werking. Zo moeten we hierbij inzetten op convergente differentiatie (= minimumdoel voor alle leerlingen en alle leerlingen nemen deel) of universal design for learning. Leerlingen worden idealiter niet uit de klas gehaald voor deze trajecten (gaan voor inclusief onderwijs, brede basiszorg, samenwerkingsvaardigheden, werken in de zone van de naaste ontwikkeling). Bovendien kan heterogeniteit voor zowel taalzwakke als taalsterke leerlingen positieve effecten hebben (taalsterke leerlingen modelleren, differentiatie op niveau). Let op: daarnaast kan er ook nog extra met bepaalde leerlingen gewerkt en geredimeerd worden.

6. Expliciete instructie

Expliciete instructie mag niet ontbreken, want uit onderzoek blijkt dat (gerichte) expliciete instructie effectief is. Leraren moeten leerlingen aanzetten om te leren binnen hun zone van de naaste ontwikkeling (dus ook nieuwe woorden, vaardigheden aanbrengen). Naast functionele betekenisvolle teksten en totaalvaardigheden, ook af en toe één aspect expliciet belichten (bv. focusdoel grammatica/technisch lezen/...). Er wordt nog te weinig ingezet op modelleren en het inzetten van leesstrategieën in alle vakken.

7. Structureel tijd inplannen

Het is essentieel dat structureel tijd ingebouwd wordt voor professionalisering van en overleg tussen leraren (niet na de schooluren, de werkdruk is al hoog). Er is nu eenmaal tijd nodig om nieuwe, kwaliteitsvolle projecten tot een succes te brengen op lange termijn (opvolging, monitoring). Ook voor leerlingen is het van belang om extra tijd in te plannen om hieraan te werken.

8. Leraar afvaardigen als taalexpert op school

Een gedreven taalafgevaardigde (bv. taalexpert, taalcoördinator, taalcoach, ...) op school is een meerwaarde om een traject op lange termijn te doen slagen. Deze persoon weet wat leeft in het team en op school (missie, visie) en kan een aanspreekpunt zijn voor collega's en kan hen daarnaast motiveren, stimuleren, inspireren, ondersteunen en coachen. Naast expertise zijn ook leerbereidheid en coördinerende capaciteiten van belang bij deze persoon. Wel moet deze persoon voldoende tijd en ruimte krijgen om het team te ondersteunen én om zichzelf bij te scholen. Er kan een samenwerking worden opgezet met de zorgcoördinator en/of de pedagogische begeleidingsdienst.

9. Professionalisering - lange termijn

Het hele team moet geprofessionaliseerd worden op lange termijn (regelmatig opfrissen, uitwisseling met collega's, ...). Vorming van (alle) leraren zal de werking van het traject en de resultaten van de leerlingen ten goede komen. Leraren moeten de taalbehoeften van hun leerlingen leren inschatten en daarop inspelen.

10. Doorlopende leerlijn

Leraren hebben nood aan een houvast, een leerlijn waaraan doelen en acties gekoppeld kunnen worden (welke tussenstappen kunnen/moeten genomen worden? En waarom?). De leerlijn moet over de verschillende jaren heen vlot in elkaar overlopen (opbouw, dit is geen zaak van één jaar) om op lange termijn goede resultaten te bekomen. Een geoliede ketting en bewaken dat de ketting volledig en geolied blijft door terugblik, evaluatie van handelen en observaties (monitoring/kwaliteitsbewaking).

Appendix E.3: Resultaten delphi-studie: Expertgroep secundair onderwijs

Brainstorm randvoorwaarden

Alle randvoorwaarden (n=46), die gegenereerd werden tijdens de online brainstorm (focusgroep) met de leraren secundair onderwijs (n=8), worden hieronder weergegeven. Per randvoorwaarde wordt een toelichting voorzien, waarin wordt vermeld hoe de leraren secundair onderwijs de randvoorwaarde interpreteren.

1. Inpassen in bredere visie op (taal)zorg

Intensieve trajecten moeten passen binnen een brede visie op (taal)zorg. Daarbij moet bovendien gewerkt worden aan een lang termijnplan voor de leerlingen. Een schoolbrede aanpak zorgt ervoor dat duurzame verankering mogelijk is. Zo kunnen verhoogde zorg en basiszorg op elkaar aansluiten. Er kan dan ook gekeken worden naar een langetermijnplan voor Iln (wat in de jaren na zo'n interventie?).

2. Elke leraar taalleraar (=leesvaardigheden in alle vakken)

Het is van belang niet alleen aan leesvaardigheden te werken in het vak Nederlands (transfer). Ook andere vakken moeten aandacht besteden aan leesstrategieën. Het probleem is hierbij echter dat er vaak veel druk ligt op het behalen van de vakspecifieke doelen.

3. Hele team mee in het verhaal (samenwerking én motivatie)

Het hele team moet mee zijn in dit verhaal, de neuzen moeten in dezelfde richting staan, dit is een schoolbrede interventie die gedragen moet worden door een volledig gemotiveerd team met een goede onderlinge samenwerking.

4. Samenwerken met collega's

Alleen kan je niet veel bereiken, in team wel. Het is van belang dat leraren elkaar helpen en samenwerken om taaltrajecten tot een goed einde te brengen (moeten op één lijn zitten, neuzen in dezelfde richting).

5. Leraar afvaardigen als taalexpert op school

In een schoolteam kan je één of meerdere leraren expert maken door zich te laten professionaliseren en een traject te laten doorlopen. Daarna geven zij workshops aan collega's (soort train-the-trainer binnen de school). Het voordeel daarvan is dat deze persoon de school en context kent en dat het heel laagdrempelig werkt (bv. eenvoudig en snel vragen stellen).

6. Kernteam taal

Een kernteam is van belang om het traject te doen slagen. Het kernteam kan de opgebouwde expertise verspreiden in de verschillende teams en vakken. Dit kernteam zal er bovendien voor zorgen dat het traject langer volgehouden wordt en expertise niet verloren gaat.

7. Engagement niet-taal leraren

Niet evident om niet-taalleraren te betrekken bij leesbeleid. Als iedereen overtuigd is van deze aanpak en hieraan wil meewerken, kan dit werken.

8. Volhouden op lange termijn

Het is van belang dit traject op lange termijn uit te zetten en er veel aandacht aan te besteden. Effecten pas zichtbaar op lange termijn.

9. Externe trainer

Een externe trainer heeft meer invloed dan een interne expert die zijn expertise zal delen met collega's. Bovendien is de drempel om met vragen naar de trainer/expert te stappen kleiner bij een externe en zullen dingen sneller aangenomen worden.

10. Professionalisering op lange termijn

Leraren hebben nood aan professionalisering op lange termijn, waarbij ze concrete tips krijgen om hun lessen aan te pakken. Inhoudelijk moet de professionalisering voldoende informatie bevatten over leesstrategieën. Deze professionalisering gaat idealiter in real life door, maar voor gemotiveerde leraren kan dit aanvullend eventueel ook online.

11. Begeleiding gedurende het project

Het is van belang dat leraren begeleid worden doorheen het project.

12. Misconcepties over meertaligheid wegwerken in professionalisering

Het hele lerarenkorps moet overtuigd worden van de positieve mogelijkheden van meertaligheid en het feit dat een goede ontwikkeling van de thuistaal een opstap is naar de andere taal. Bewustwording over het belang van meertaligheid is echt belangrijk, veel leraren zien dit nog niet in. Intuïtief lijkt dat immers tegenstrijdig.

13. Collegiale visitatie

Leren van elkaar door te gaan kijken bij collega's. Het is wel zo dat niet alle leraren hiervoor openstaan.

14. Voorbeeldrol leraar

Leraren hebben een voorbeeldfunctie betreffende de taalboodschap die ze meegeven. Laat als leraar zien dat ook jij (graag) leest. Dat werkt motiverend voor de leerlingen.

15. Alle leraren dezelfde boodschap uitdragen

Het is de verantwoordelijkheid van alle leraren om het belang van taal mee te geven aan de leerlingen (dezelfde boodschap uitdragen), in alle vakken. Er is op dit vlak nog veel bewustwording bij alle leraren nodig. Daarom hoeven vakleraren niet les te geven over taal, maar wel wijzen op het belang van taal.

16. Meertaligheid positief inzetten

Het is van belang om taalvaardigheid te bevorderen, ook in de thuistaal van de leerlingen. Gebruik de thuistaal als opstap naar een andere taal. Een goede ontwikkeling van de thuistaal, heeft een positieve invloed op de algemene taalvaardigheid van leerlingen.

17. Cross-age peer tutoring

Oudere leerlingen kunnen jongere leerlingen helpen en begeleiden. Op die manier kan elke individuele leerling begeleid worden (niet mogelijk voor de leraar, er is gewoon té weinig tijd, dit kan een oplossing zijn). Peer tutoring kan bovendien positieve effecten hebben op de motivatie van de leerlingen, leerlingen nemen soms adviezen en tips meer aan van een peer dan van een leraar.

18. Inzetten op technisch lezen alvorens te werken aan begrijpend lezen

Om leerlingen begrijpend te laten lezen, moeten ze eerst voldoende vaardig zijn in technisch lezen.

19. Inzetten op combinatie van technisch lezen en begrijpend lezen

Er is een combinatie nodig van technisch lezen en begrijpend lezen, al van bij de start. Dit kan hen bovendien motiveren ('als ik kan lezen begrijp ik dingen en kan ik communiceren').

20. Leestijd verhogen (ook thuis en tijdens vakanties)

Laat leerlingen meer lezen en dit in alle vakken. Stimuleer hen daarnaast om thuis te lezen.

21. Voldoende feedback

Leerlingen moeten voldoende feedback krijgen, hun vooruitgang zelf inzien, hier moet tijd voor zijn.

22. Voldoende herhaling

Het is voor de leerlingen belangrijk om voldoende te herhalen, ook al kan dit voor hen saai zijn. Geef hun feedback waar mogelijk.

23. Interactie verhogen

Betrek leerlingen voor, tijdens en na het lezen van een tekst (leessandwich) om hun leesbegrip te verhogen.

24. Aantrekkelijk leesmateriaal aanbieden

De nieuwsgierigheid van leerlingen moet geprikkeld worden. Kies teksten die aansluiten bij hun interesses.

25. Combinatie van fictie en non-fictie teksten

Het is van belang een combinatie te voorzien van fictie en non-fictie teksten, ze kunnen elkaar aanvullen. Bovendien worden andere leesstrategieën gebruikt voor beide teksten.

26. Inhouden in lijn met andere vakken

Laat de thema's van de verschillende vakken door elkaar lopen. Leerlingen zien dat graag, werkt motiverend (bv. leren over maliënkolders in geschiedenis, komt terug in verhaal in Nederlands).

27. Handvatten voor niet-taalleerkrachten (bv. posters, tips/tricks, materiaal, ...)

Niet-taalleerkrachten zijn (vaak) niet deskundig betreffende leesstrategieën en kunnen daarbij concrete handvatten gebruiken. Wat zijn goede manieren om tekst te verwerken? Hoe kan ik interactie stimuleren? Een geheugensteun (bv. poster) kan hierbij eventueel helpen. Ook het aanreiken van (vakspecifieke) materialen kan hierin bijdragen.

28. Databank van aantrekkelijke les- en tekstmaterialen

Het zou een hulp zijn voor leraren als actueel, interessant en kwalitatief lesmateriaal wordt aangeboden dat aansluit bij de leefwereld van de leerlingen. Vinden van goed lesmateriaal wordt namelijk als struikelblok ervaren. Het is van belang dat lesmateriaal voor verschillende niveaus wordt ontwikkeld (ook om sterkere leerlingen uit te dagen). Verder zou het een meerwaarde zijn als vakspecifiek materiaal ontwikkeld kan worden zodat ook niet-taalleerkrachten meer aan taal kunnen werken binnen hun vak.

29. Actuele schoolbib

Aantrekkelijke en gevarieerd teksten / leesmateriaal op verschillende niveaus in een schoolbib aanleggen zou een enorme meerwaarde zijn. Ook met materiaal voor anderstaligen/taalzwakke leerlingen.

30. Aanreiken lesideeën / good practices

Naast lesmaterialen, kan het interessant zijn om leraren handvatten en ideeën te geven over wat ze - onafhankelijk van tekst of thema – allemaal kunnen doen met teksten (concreet: een lijst met inspiratie).

31. Uitwisseling andere scholen

Leren van andere scholen en kijken wat zij al (goed) doen. Bv. groepsgesprekken met andere leraren van andere scholen, een community of practice waarbij je goede praktijken deelt met elkaar...

32. Leerlingen zoveel mogelijk te betrekken bij hun leertraject

Het is van belang leerlingen zoveel mogelijk te betrekken bij hun leertraject en de evolutie in hun taalvaardigheidsproces. Dit kan bijvoorbeeld door hun vooruitgang samen met hen in kaart te brengen (werkt motiverend).

33. Op verschillende momenten vorderingen in kaart brengen

Het is van belang te meten waar leerlingen staan (begin- en eindtest, tussentijdse testen, zelf in kaart laten brengen, ...). Dit helpt bovendien om hen betrokken en gemotiveerd te houden. Enkel op einde schooljaar (bv. Diataal) is te weinig en weinig motiverend om vooruitgang te zien.

34. Opvolging/monitoring

Opvolging is van groot belang om een duurzaam effect te hebben: wat loopt goed, wat niet, wat hebben leraren nog nodig? Dit om te voorkomen dat alles terug zal verwateren en dat er voldoende consistentie is in de aanpak, aanpak mag niet 'uitgedund' worden.

35. Genietend lezen

Inzetten op lezen aangenaam maken (bv. wegnemen verplichtend karakter en punten, openleercentrum inrichten als salon, boek laten lezen in thuistaal, speed date, boekenlijstjes, ...).

36. Keuzemogelijkheden bieden aan leerlingen

Keuzevrijheid werkt motiverend. Geef leerlingen autonomie om (af en toe) zelf te kiezen wat voor teksten ze lezen, over welk onderwerp, ...

37. Taalzwakkere leerlingen intrinsiek motiveren om te lezen

De intrinsieke motivatie van de zwakkere leerlingen aanwakkeren blijft het moeilijkst. Ze elke dag aan het lezen krijgen (leesplezier) is belangrijk, zodat ze zelf ontdekken wat ze leuk vinden en hier ook over spreken. Eén gezamenlijk thema per groep boeit niet alle leerlingen.

38. Enthousiaste, gemotiveerde leerlingen

Niet alleen leraren moeten mee zijn in dit verhaal, maar ook leerlingen moeten ervan overtuigd zijn en gemotiveerd mee willen werken. Leerlingen motiveren om (veel) teksten te lezen is niet altijd even gemakkelijk en daarmee staat of valt deze methode.

39. Druk op behalen eindtermen verminderen

De druk op het behalen van de eindtermen ligt hoog, waardoor leraren de tijd niet nemen om aan leesvaardigheden te werken.

40. Uitgewerkte leerlijn

Een uitgewerkte leerlijn kan leraren ondersteunen. Wel is hierbij van belang dat deze leerlijn handvatten biedt voor de leraar, maar geen concrete activiteiten gelinkt aan thema's aanbiedt. Dit om de autonomie van leraren te behouden.

41. Structureel tijd vrijmaken

Tijd is één van de grootste struikelblokken om aan leesvaardigheden te werken. Er is onvoldoende tijd om aan elke leerling aandacht te besteden. Extra lessen (vakoverschrijdend) om dit project in te richten zijn dan ook nodig. Bv. hieraan werken én in lessen Nederlands én in andere vakken.

42. Kleine klasgroepen

Door met kleine klasgroepen te werken, heeft de leraar meer zicht op wat elke leerling doet, in grote groepen komen sommige leerlingen namelijk zelden of nooit aan bod.

43. Co-teaching

Met twee leraren voor de klas kan meer effect bereikt worden, aangezien de groep opgesplitst kan worden. Wel is het van belang dat leraren hier ook op voorbereid worden (hoe optimaal ondersteunend werken met twee voor de klas?).

44. Homogene niveaugroepen

De sterkere leerlingen moeten gescheiden worden van de zwakkere leerlingen om het voor iedereen interessant en uitdagend te houden.

45. Afgebakend in tijd (bv. modules)

Idealiter wordt met bijvoorbeeld modules gewerkt, die afgebakend zijn in tijd. Dit om de motivatie van de leerlingen te behouden (verveling vermijden van lang traject op lange termijn, overdosis kan averechts werken).

46. Specifieke aandacht voor taalzwakkere leerlingen

Er is specifieke aandacht nodig voor taalzwakkere leerlingen. In grote groep komen ze vaak weinig aan bod en verstopten ze zich. Kleine groepen kan hier eventueel een oplossing voor bieden.

Top 10 rangschikking voor online ronde 1, 2 en 3

Tabel 5 geeft de top 10 rangschikking weer voor de expertgroep van leraren secundair onderwijs na elke online ronde. Alle leraren secundair onderwijs (n=8) namen deel aan alle online rondes en de overeenkomst met betrekking tot de 10 hoogst gerangschikte randvoorwaarden steeg van heel zwak tot zwak.

	Ronde 1	Ronde 2	Ronde 3
Top 10 expertgroep secundair onderwijs	1. Aantrekkelijk leesmateriaal aanbieden	1. Elke leraar taalleraar (=leesvaardigheden in alle vakken)	1. Elke leraar taalleraar (=leesvaardigheden in alle vakken)
	2. Databank van aantrekkelijke les- en tekstmaterialen	2. Aantrekkelijk leesmateriaal aanbieden	2. Kernteam taal
	3. Inpassen in bredere visie op (taal)zorg	3. Kernteam taal	3. Hele team mee in het verhaal (samenwerking én motivatie)
	4. Elke leraar taalleraar (=leesvaardigheden in alle vakken)	4. Databank van aantrekkelijke les- en tekstmaterialen	4. Inpassen in bredere visie op (taal)zorg
	5. Professionalisering op lange termijn	5. Hele team mee in het verhaal (samenwerking én motivatie)	5. Databank van aantrekkelijke les- en tekstmaterialen
	6. Voldoende feedback	6. Inpassen in bredere visie op (taal)zorg	6. Aantrekkelijk leesmateriaal aanbieden
	7. Hele team mee in het verhaal (samenwerking én motivatie)	7. Structureel tijd vrijmaken	7. Structureel tijd vrijmaken
	8. Kernteam taal	8. Professionalisering op lange termijn	8. Handvatten voor niet-taalleerkrachten (bv. posters, tips/tricks, materiaal, ...)
	9. Uitwisseling andere scholen	9. Keuzemogelijkheden bieden aan leerlingen	9. Professionalisering op lange termijn
	10. Kleine klasgroepen	10. Leestijd verhogen (ook thuis en tijdens vakanties)	10. Leestijd verhogen (ook thuis en tijdens vakanties)
Kendall'sW	0.19	0.27	0.32
	Heel zwakke overeenkomst	Zwakke overeenkomst	Zwakke overeenkomst
Aantal deelnemers	n = 8	n = 8	n = 8

Tabel 5: top 10 van de expertgroep secundair onderwijs voor online ronde 1, 2 en 3

Argumentatie top 10 ronde 1

Tijdens online ronde één werd aan alle deelnemers gevraagd om per randvoorwaarde toe te lichten waarom zij deze randvoorwaarden in hun top 10 plaatsen. Onderstaand overzicht geeft een samenvatting weer van de argumentatie die werd gegeven per randvoorwaarde uit de gegenereerde top 10 na online ronde één voor de expertgroep van leraren secundair onderwijs.

1. Aantrekkelijk leesmateriaal aanbieden

Teksten die aansluiten bij de interesses van de leerlingen werken motiverend (hen aan het lezen krijgen én houden). Bovendien bespaart een aanbod van aantrekkelijk leesmateriaal de leraar veel tijd (goed materiaal zoeken is tijdsintensief en niet evident).

2. Databank van aantrekkelijke les- en tekstmaterialen

Voldoende (!) en gevarieerd materiaal aanbieden (zodat de leraar indien een tekst leerlingen prikkelt iets gelijkaardigs kan aanbieden). Dit aanbod is van belang omdat de leraar al enorm veel taken heeft (differentiatie, werkvormen, ...), en kan dus voor hen motiverend zijn om aan een leesbeleid op school te werken (drempelverlagend). Een uitwisseling tussen verschillende scholen kan een mogelijkheid zijn.

3. Inpassen in bredere visie op (taal)zorg

Een schoolbrede aanpak is gewenst (verankering in het schoolbeleid) om alle leerlingen te bereiken en om (grote) effecten op lange termijn te bereiken. De lessen Nederlands zijn niet voldoende om het taalniveau op te krikken. Daarnaast is het ook van belang om andere problematieken, naast taalproblemen, aan te pakken.

4. Elke leraar taalleraar (=leesvaardigheden in alle vakken)

De lessen Nederlands zijn niet voldoende om het taalniveau (in grote mate) op te krikken. Transfer naar andere vakken is van belang en kan bovendien ook de resultaten op die andere vakken ten goede komen. Het hele lerarenkorps moet meewerken aan het taalbeleid om goede resultaten te behalen.

5. Professionalisering op lange termijn

Professionalisering van het hele team (ook niet-taalleerkrachten) is noodzakelijk (taalontwikkelen lesgeven gaat niet vanzelf). Implementatie van projecten/groeien/leren kost tijd (nood aan professionalisering op lange termijn). Bovendien zorgt informatie en bijleren ook voor motivatie.

6. Voldoende feedback

Het is van belang om (gericht) te leren uit de fouten die gemaakt werden/de werkpunten die er zijn. Het geven/krijgen van voldoende constructieve feedback werkt bovendien ook motiverend.

7. Hele team mee in het verhaal (samenwerking én motivatie)

Het hele team moet mee zijn in het verhaal (belang/nut traject). Concreet: ook de niet-taalleerkrachten zouden taalontwikkelen moeten werken (lessen NL niet voldoende) om het taalniveau op te krikken.

8. Kernteam taal

Het is van belang dat sommige leraren de regierol/coördinatie in handen nemen/krijgen en collega's trachten mee te krijgen in het traject (als een olievlek verspreiden in het hele schoolteam). In team ben je sterker dan alleen.

9. Uitwisseling andere scholen

Het is van belang te leren van elkaar en ideeën uit te wisselen om de werking binnen de school te optimaliseren ('met twee weet je meer dan alleen'). Niet steeds het warm water uitvinden. Werkt motiverend en zorgt ervoor dat leraren het langer zullen volhouden.

10. Kleine klasgroepen

Te grote groepen (wat nu vaak het geval is, zeker in taalvakken) remmen leraren af en maken differentiatie moeilijk tot onmogelijk. Kleine klasgroepen kunnen hier een oplossing voor bieden.

Weerhouden randvoorwaarden na ronde 1

Na Delphi ronde 1 werden op basis van de meest gekozen randvoorwaarden en op basis van de Kendall's W 21 randvoorwaarden weerhouden.

1. Aantrekkelijk leesmateriaal aanbieden
2. Databank van aantrekkelijke les- en tekstmaterialen
3. Inpassen in bredere visie op (taal)zorg
4. Elke leraar taalleraar (=leesvaardigheden in alle vakken)
5. Professionalisering op lange termijn
6. Voldoende feedback
7. Hele team mee in het verhaal (samenwerking én motivatie)
8. Kernteam taal
9. Uitwisseling andere scholen
10. Kleine klasgroepen
11. Leestijd verhogen (ook thuis en tijdens vakanties)
12. Volhouden op lange termijn
13. Inzetten op combinatie van technisch lezen en begrijpend lezen
14. Structureel tijd vrijmaken
15. Alle leraren dezelfde boodschap uitdragen
16. Uitgewerkte leerlijn
17. Voldoende herhaling
18. Leerlingen zoveel mogelijk te betrekken bij hun leertraject
19. Inhouden in lijn met andere vakken
20. Keuzemogelijkheden bieden aan leerlingen
21. Handvatten voor niet-taalleerkrachten (bv. posters, tips/tricks, materiaal, ...)

Argumentatie top 10 ronde 2

De samengevatte argumentatie per randvoorwaarde uit de top 10 van online ronde één, werd ook gecommuniceerd naar de deelnemers per expertgroep bij aanvang van online ronde twee. Tijdens deze online ronde werd vervolgens opnieuw aan hen gevraagd om per geselecteerde randvoorwaarde (n=10) toe te lichten waarom deze belangrijk is voor het implementeren van het taalondersteuningstraject. De deelnemers kregen zo de mogelijkheid om aan te geven of ze al dan niet akkoord gingen met de top 10 uit online ronde één. Onderstaande geeft per randvoorwaarde een samenvatting weer van de argumentatie voor de gegenereerde top 10 na online ronde twee.

1. Elke leraar taalleraar (=leesvaardigheden in alle vakken)

De lessen Nederlands zijn niet voldoende om het taalniveau (in grote mate) op te krikken. Transfer naar andere vakken is van belang en kan bovendien ook de resultaten op die andere vakken ten goede komen. Het hele lerarenkorps moet meewerken aan het taalbeleid om goede resultaten te behalen (veel herhaling).

2. Aantrekkelijk leesmateriaal aanbieden

Teksten die aansluiten bij de interesses van de leerlingen werken motiverend (hen aan het lezen krijgen én houden, keuzes kunnen aanbieden). Bovendien bespaart een aanbod van aantrekkelijk leesmateriaal de leraar veel tijd (goed materiaal zoeken is tijdsintensief en niet evident).

3. Kernteam taal

Het is van belang dat sommige leraren de regierol/coördinatie in handen nemen/krijgen en collega's trachten mee te krijgen in het traject (als een olievlek verspreiden in het hele schoolteam, motiveren en ondersteunen van collega's). In team ben je sterker dan alleen. Het kernteam moet ook instaan voor opvolging, evaluatie en bijsturing van het project.

4. Databank van aantrekkelijke les- en tekstmaterialen

Voldoende (!) en gevarieerd materiaal aanbieden (zodat de leraar indien een tekst leerlingen prikkelt iets gelijkaardigs kan aanbieden). Dit aanbod is van belang omdat de leraar al enorm veel taken heeft (differentiatie, werkvormen, ...), en kan dus voor hen motiverend zijn om aan een leesbeleid op school te werken (drempelverlagend). Een uitwisseling tussen verschillende scholen kan een mogelijkheid zijn.

5. Hele team mee in het verhaal (samenwerking én motivatie)

Het hele team moet mee zijn in het verhaal (belang/nut traject). Concreet: ook de niet-taalleerkrachten zouden taalontwikkellend moeten werken (lessen NL niet voldoende; consequent dezelfde methodes hanteren) om het taalniveau op te krikken.

6. Inpassen in bredere visie op (taal)zorg

Een schoolbrede aanpak is gewenst (verankering in het schoolbeleid) om alle leerlingen te bereiken en om (grote) effecten op lange termijn te bereiken. De lessen Nederlands zijn niet voldoende om het taalniveau op te krikken. Daarnaast is het ook van belang om andere problematieken, naast taalproblemen, aan te pakken.

7. Structureel tijd vrijmaken

Er moet structureel tijd vrijgemaakt worden voor de organisatie van (vakoverschrijdende) projecten. Bovendien moeten leraren in hun les vaak heel veel behandelen, waardoor sommige aspecten slechts vluchtig aan bod komen. Idealiter wordt ook bewust tijd vrijgemaakt op school voor genietend lezen (en eventueel gezellig leeslokaal), aangezien niet alle leerlingen dit thuis zullen doen.

8. Professionalisering op lange termijn

Professionalisering van het hele team (ook niet-taalleerkrachten) is noodzakelijk (taalontwikkellend lesgeven gaat niet vanzelf en niet alleen). Implementatie van

projecten/groeien/leren kost tijd (nood aan professionalisering op lange termijn). Bovendien zorgt informatie en bijleren ook voor motivatie (kan eventueel zelfs online).

9. Keuzemogelijkheden bieden aan leerlingen

Leerlingen keuzes bieden, een zekere vorm van autonomie dus, werkt motiverend (zo kunnen ze lezen wat zij interessant vinden).

10. Leestijd verhogen (ook thuis en tijdens vakanties)

Het is van belang veel leeskilometers te maken opdat leerlingen vlot zullen lezen. Ze moeten inzien dat lezen ook genietend kan en zouden ook buiten de schooluren moeten lezen, het leesniveau van de leerlingen is namelijk na een vakantieperiode vaak enorm verminderd. Leraren moeten hen warm maken om te lezen en vertellen idealiter ook over hun eigen leeservaringen (passie overbrengen).

Argumentatie top 10 ronde 3

Bij de aanvang van online ronde drie werd de top 10-ranking uit online ronde twee met bijhorende samengevatte argumentatie weergegeven. Om een nog meer gedetailleerd beeld te krijgen van achterliggende redenen die meespelen in het hoog ranken van bepaalde randvoorwaarden, werd ook in deze ronde aan de deelnemers gevraagd om hun keuze toe te lichten. Hieronder geven we een samenvatting van de belangrijkste argumenten die door leraren secundair onderwijs aangehaald werden bij de top 10 van randvoorwaarden voor het implementeren van het taalondersteuningstraject.

1. Elke leraar taalleraar (=leesvaardigheden in alle vakken)

De lessen Nederlands zijn niet voldoende om het taalniveau (in grote mate) op te krikken (te weinig uren). Transfer naar andere vakken is van belang en kan bovendien ook de resultaten op die andere vakken ten goede komen. Het hele lerarenkorps moet meewerken aan het taalbeleid en moet taalontwikkeland lesgeven om goede resultaten te behalen (veel herhaling, besef bij leerlingen dat taal in alle vakken een belangrijke vaardigheid is).

2. Kernteam taal

Het is van belang dat een team van leraren de regierol of coördinatie in handen kunnen nemen en collega's trachten mee te krijgen in het traject (als een olievlek, vanuit een duidelijke visie, verspreiden in het hele schoolteam, motiveren en ondersteunen van collega's). In team ben je sterker dan alleen. Het kernteam moet ook instaan voor opvolging, evaluatie en bijsturing van het project zodat het op lange termijn volgehouden wordt. Belangrijk: ze moeten hier ook tijd en opleiding voor krijgen.

3. Hele team mee in het verhaal (samenwerking én motivatie)

Het hele team moet mee zijn in het verhaal (belang/nut traject), een breed draagvlak is nodig zodat alle leraren hetzelfde verhaal uitdragen naar leerlingen toe. Concreet: ook de niet-taalleerkrachten zouden taalontwikkeland moeten werken (lessen NL niet voldoende, consequent dezelfde methodes hanteren) om het taalniveau op te krikken (samenwerking stimuleren, gemeenschappelijk doel nastreven).

4. Inpassen in bredere visie op (taal)zorg

Een schoolbrede aanpak is gewenst (verankering in het schoolbeleid, vanuit duidelijke visie) om alle leerlingen te bereiken en om (grote) effecten op lange termijn te bereiken. De lessen Nederlands zijn niet voldoende om het taalniveau op te krikken. Daarnaast is het ook van belang om andere problematieken, naast taalproblemen, aan te pakken.

5. Databank van aantrekkelijke les- en tekstmaterialen

Voldoende (!) en gevarieerd materiaal aanbieden (zodat de leraar indien een tekst leerlingen prikkelt iets gelijkaardigs kan aanbieden, goed leesmateriaal zoeken is tijdrovend). Dit aanbod is van belang omdat de leraar al enorm veel taken heeft (differentiatie, werkvormen, ...), en kan dus voor hen motiverend zijn om aan een leesbeleid op school te werken (drempelverlagend, zeker voor niet-taalleerkrachten). Een uitwisseling tussen verschillende scholen kan ook een mogelijkheid zijn. Wel is het van belang dat leraren leren de juiste teksten te selecteren.

6. Aantrekkelijk leesmateriaal aanbieden

Teksten die aansluiten bij de interesses van de leerlingen werken motiverend (hen aan het lezen krijgen én houden, keuzes kunnen aanbieden). Bovendien bespaart een aanbod van aantrekkelijk leesmateriaal de leraar veel tijd (goed materiaal zoeken is tijdsintensief en niet evident). Het is daarnaast van belang dat gevarieerd leesmateriaal wordt aangeboden (fictie, non-fictie, verschillende niveaus, ...).

7. Structureel tijd vrijmaken

Er moet structureel tijd vrijgemaakt worden voor de organisatie van dergelijke (vakoverschrijdende) projecten voor taalondersteuning. Bovendien moeten leraren in hun les vaak heel veel behandelen, waardoor sommige aspecten slechts vluchtig aan bod

komen. Idealiter wordt ook bewust tijd vrijgemaakt op school voor genietend lezen (en eventueel gezellig leeslokaal), aangezien niet alle leerlingen dit thuis zullen doen.

8. Handvatten voor niet-taalleerkrachten (bv. posters, tips/tricks, materiaal, ...)

De principes van taalontwikkelen lesgeven moeten verankerd worden, ook in andere vakken buiten Nederlands. Niet-taalleerkrachten zullen deze stap sneller zetten als er functionele, eenvoudige handvatten aangereikt worden. Enige hulp of houvast is voor hen noodzakelijk.

9. Professionalisering op lange termijn

Professionalisering van het hele team (ook niet-taalleerkrachten) is noodzakelijk (taalontwikkelen lesgeven gaat niet vanzelf en niet alleen). Implementatie van projecten/groeien/leren kost tijd (nood aan professionalisering op lange termijn, leraren moeten kennis bijgebracht worden over taalontwikkelen lesgeven). Bovendien zorgt informatie en bijleren ook voor motivatie (kan eventueel zelfs deels online).

10. Leestijd verhogen (ook thuis en tijdens vakanties)

Het is van belang veel leeskilometers te maken opdat leerlingen vlot zullen lezen. Ze moeten inzien dat lezen ook genietend kan en zouden ook buiten de schooluren moeten lezen, het leesniveau van de leerlingen is namelijk na een vakantieperiode vaak enorm verminderd. Leraren moeten hen warm maken om te lezen en vertellen idealiter ook over hun eigen leeservaringen (passie overbrengen).

Appendix E.4: Resultaten delphi-studie: Expertgroep OKAN

Brainstorm randvoorwaarden

Alle randvoorwaarden (n=29), die gegenereerd werden tijdens de online brainstorm (focusgroep) met de OKAN-experten (n=5), worden hieronder weergegeven. Per randvoorwaarde wordt een toelichting voorzien, waarin wordt vermeld hoe de OKAN-experten de randvoorwaarde interpreteren.

1. Afstemming met collega's

Nu werken leraren vaak los van elkaar aan taal. Het is van belang hier afspraken over te maken en het aanbod op elkaar af te stemmen.

2. Samenwerking regulier onderwijs en OKAN

Idealiter wordt een samenwerking opgezet met een intern begeleider met OKAN ervaring. Op die manier wordt knowhow uitgewisseld en leren leraren ook hoe ze kunnen omgaan met anderstalige nieuwkomers.

3. Motivatie leraren of ondersteuners

Een intrinsiek gemotiveerde leraar of ondersteuner is cruciaal in dit soort trajecten, meer dan ervaring met de specifieke doelgroep. De leraar die zo'n interventie implementeert maakt echt wel het verschil. Het mag geen leraar zijn die omwille van omstandigheden 'vrije lesuren' heeft en hiertoe verplicht wordt.

4. Leerkracht die thuistaal leerlingen kent

Het kan nuttig zijn om leraren aan te werven die de thuistaal van de kinderen spreekt. Ook voor het kennen en zoeken naar verwantschap tussen de schooltaal en de thuistaal is dit een belangrijke voorwaarde.

5. Voldoende kennis grammatica

De link met grammaticale structuren lijkt me heel zinvol, maar ook hier is voldoende kennis nodig van verschillende talen en taalstructuren om dit goed uit te werken.

6. Specifieke opleiding voor reguliere leraren

Leraren moeten opgeleid worden om aan anderstaligen les te geven. Ze moeten (1) bewust gemaakt worden van het belang van een goede ontwikkeling van de thuistaal van leerlingen, (2) specifieke didactische aanpakken aanleren die gebruikt worden in taaldidactiek, ...

7. Professionaliseringstraject op lange termijn

Training van leraren is belangrijk, idealiter aan de hand van een langdurig traject waarbij op verschillende momenten wordt teruggekoppeld. Hierbij is het van belang om praktische trainingen aan te bieden met voldoende uitgewerkte voorbeelden. Bijvoorbeeld: starten met een aantal dagen, na een implementatietijd terugkoppeling en ook tijdig evalueren en monitoren.

8. Professionalisering tijdens werkuren

Professionalisering tijdens de zomervakantie zal minder in trek zijn. Idealiter krijg je de tijd en ruimte om je hier op lange termijn voor in te werken tijdens de werkuren of schoolperiode.

9. Praktisch en belevingsgericht professionalisering i.p.v. 'droge' theorie

Het kan nuttig zijn om leraren zelf te laten ondervinden tijdens een training hoe een traject verloopt (sessie in een andere taal zoals het Frans bijvoorbeeld, duidelijk maken waar men met bepaalde didactiek naartoe wil, ...). Theoretische inhouden hebben vaak minder impact dan het zelf eens beleven en ondergaan.

10. Moedertaal als hefboom benadrukken tijdens professionalisering

Bewustwording over het feit dat een goede verwerving van de moedertaal belangrijk is voor de algemene taalontwikkeling, is iets waar nog veel werk aan is in het onderwijs. Dit een plaats geven in een professionaliseringstraject rond taalinterventie is cruciaal.

11. Aansluiten bij interesses en leefwereld van de leerlingen

Kies voor teksten die aansluiten bij de leefwereld van de leerlingen (evt. functioneel voor hen). Eventueel eigen teksten en onderwerpen laten voorstellen door de leerlingen. De (eigen) keuze van teksten kan de motivatie van leerlingen verhogen.

12. Teksten uit andere (zaak)vakken gebruiken

De gebruikte teksten sluiten aan bij de inhoud van de reguliere lessen (indien mogelijk zelfs dezelfde teksten gebruiken). Aan de hand van preteaching kunnen de leerlingen voorbereid worden op wat in de les gezien zal worden. Zo zullen we taalzwakke leerlingen niet nog extra belasten met nog extra teksten.

13. Inhouden/teksten aanbieden los van reguliere lessen

Het is van belang om naast de inhouden uit de reguliere lessen, ook op een algemene manier naar taal te kijken en te vertrekken vanuit de noden en interesses van de leerlingen.

14. Transfer naar andere vakken

Laat de taalinterventies doorlopen in andere vakken zodat leerlingen de transfer leren maken van bv. leesstrategieën buiten het vak Nederlands.

15. Aanbieden van ondersteunende materialen

Een afweging tussen uitgewerkte materialen die als leidraad kunnen dienen en die ervoor zorgen dat het werk van de leraar beperkt wordt, maar die daarnaast voldoende ruimte biedt voor autonomie van de leraar. Hierbij is het van belang dat voldoende concrete voorbeelden worden gegeven, die leraren kunnen aanpassen naar de context van hun school en leerlingen.

16. Aantrekkelijke teksten op verschillende niveaus

Het is een moeilijke zoektocht naar aantrekkelijke teksten op niveau van de leerlingen. Het aanbieden van uitgewerkte teksten kan een oplossing bieden.

17. Evaluatie/monitoring van het traject

Het is van belang na een tijd te evalueren hoe het traject loopt.

18. Duidelijke, concrete doelen

Er is nood aan duidelijke doelen: wat moeten de leerlingen kunnen? Hierbij is van belang dat het niet gekoppeld en opgesplitst wordt naargelang onderwijsvorm (aso, tso, bso). Maar wel dat de leraar een gemakkelijk overzicht heeft van doelen op verschillende niveaus. Zo kan de leraar zelf invullen welke leerling welke doelen kan nastreven op welk moment, op het juiste niveau.

19. Uitgewerkte leerlijn

Er is nood aan een duidelijk stappenplan. Wat kan gebruikt worden op welk niveau?

20. Structurele ruimte/lesuren vrijmaken voor leerlingen

Het is van belang dat het bestuur meegaat in het verhaal en ook structureel ruimte inbouwt voor leerlingen voor taalinterventies op school (extra vak, apart vak, vrijgesteld van een vak, flexibele trajecten ...). Nu zijn er te weinig lesuren voor leerlingen om zo'n intensieve interventie te kunnen doen.

21. Extra/apart vak

Zo'n intensieve interventie of taalondersteuningstraject is enkel haalbaar als hier een apart vak voor wordt ingericht.

22. Flexibele trajecten

Pas als er een mogelijkheid is om flexibele trajecten te organiseren (bv. aantal uren vrijgesteld van andere vakken), is dit haalbaar. Op die manier kunnen taalzwakke leerlingen bv. extra uren taalondersteuning genieten.

23. Tijdens vrijgestelde lesuren, geen extra vak na de schooluren

Het kan niet de bedoeling zijn leerlingen nog extra te belasten met extra lesuren. Er kruipt voor hen nu al zoveel tijd in het verwerken van reguliere lessen, dat dit een extra opdracht zou zijn voor hen, waar zij geen tijd voor hebben. Tijdens bijvoorbeeld vrijgestelde lesuren of vrijgesteld voor een bepaald vak, kan zo'n interventie plaatsvinden.

24. Werken in homogene groepen o.b.v. niveau

Voor een maximum aan effect is het goed om in homogene niveaugroepen te werken, waar de verschillen tussen leerlingen niet te groot zijn. Een verdeling op basis van thuistaal is minder zinvol in het Vlaams onderwijs, omwille van de grote verscheidenheid aan thuistalen van onze jongeren.

25. Werken in homogene groepen o.b.v. thuistaal

Het is nuttig om te werken met groepen waarbinnen de thuistaal dezelfde is zodat leerlingen goed samen kunnen werken.

26. Extra middelen

Om dit werkbaar te maken zijn extra uren nodig. Leraren moeten met kleine groepen kunnen werken aan taalontwikkeling.

27. Voor alle leerlingen, dus inbedden in reguliere klassen

Dit kan ook nuttig zijn voor de leerlingen met Nederlands als moedertaal. Dit traject inbedden in de klas zou er bovendien voor zorgen dat anderstalige leerlingen geen lessen moeten missen in hun reguliere klas.

28. Taalverwantschap (onderwijstaal – thuistaal)

De meeste anderstalige nieuwkomers hebben een thuistaal die nauwelijks te linken is aan de Nederlandse taal. Interventies waarbij sterk wordt ingezet op taalverwantschap zijn dus moeilijk. Associatief denken is wel heel zinvol.

29. Positieve plaats aan thuistaal

De thuistaal moet een positieve plaats krijgen in de school. Bovendien is het positief voor de taalontwikkeling van de lerende dat de moedertaal/thuistaal sterk ontwikkeld is, maar er kan niet verwacht worden van alle leerlingen dat ze hun moedertaal zeer goed beheersen, gezien de vaak complexe contexten van de leerlingen.

Top 10 rangschikking voor online ronde 1, 2 en 3

Tabel 6 geeft de top 10 rangschikking weer voor de expertgroep OKAN na elke online ronde. Alle OKAN-experten (n=5) namen deel aan alle online rondes en de overeenkomst met betrekking tot de 10 hoogst gerangschikte randvoorwaarden bleef in alle rondes zwak.

	Ronde 1		Ronde 2		Ronde 3	
Top 10 expertgroep OKAN	1.	Samenwerking regulier onderwijs en OKAN	1.	Motivatie leraren of ondersteuners	1.	Motivatie leraren of ondersteuners
	2.	Motivatie leraren of ondersteuners	2.	Structurele ruimte/lesuren vrijmaken voor leerlingen	2.	Samenwerking regulier onderwijs en OKAN
	3.	Structurele ruimte/lesuren vrijmaken voor leerlingen	3.	Samenwerking regulier onderwijs en OKAN	3.	Extra middelen
	4.	Professionaliseringstraject op lange termijn	4.	Extra middelen	4.	Aansluiten bij interesses en leefwereld van de leerlingen
	5.	Extra middelen	5.	Professionaliseringstraject op lange termijn	5.	Tijdens vrijgestelde lesuren, geen extra vak na de schooluren
	6.	Aanbieden van ondersteunende materialen	6.	Praktische en belevingsgerichte professionalisering i.p.v. 'droge' theorie	6.	Structurele ruimte/lesuren vrijmaken voor leerlingen
	7.	Teksten uit andere (zaak)vakken gebruiken	7.	Aansluiten bij interesses en leefwereld van de leerlingen	7.	Professionaliseringstraject op lange termijn
	8.	Praktische en belevingsgerichte professionalisering i.p.v. 'droge' theorie	8.	Aanbieden van ondersteunende materialen	8.	Praktische en belevingsgerichte professionalisering i.p.v. 'droge' theorie
	9.	Aansluiten bij interesses en leefwereld van de leerlingen	9.	Tijdens vrijgestelde lesuren, geen extra vak na de schooluren	9.	Aanbieden van ondersteunende materialen
	10.	Positieve plaats aan thuistaal	10.	Teksten uit andere (zaak)vakken gebruiken	10.	Teksten uit andere (zaak)vakken gebruiken
Kendall'sW	0.35		0.29		0.34	
	Zwakke overeenkomst		Zwakke overeenkomst		Zwakke overeenkomst	
Aantal deelnemers	n = 5		n = 5		n = 5	

Tabel 6: top 10 van de OKAN-experten voor online ronde 1, 2 en 3

Argumentatie top 10 ronde 1

Tijdens online ronde één werd aan alle deelnemers gevraagd om per randvoorwaarde toe te lichten waarom zij deze randvoorwaarden in hun top 10 plaatsen. Onderstaand overzicht geeft een samenvatting weer van de argumentatie die werd gegeven per randvoorwaarde uit de gegenereerde top 10 na online ronde één voor de expertgroep OKAN.

1. Samenwerking regulier onderwijs en OKAN

Leerlingbegeleiders missen vaak ervaring met OKAN-leerlingen, samenwerking met OKAN-experten (bv. ex-OKAN leraar of gelijkaardig door ervaring/opleiding) is dan ook gewenst. Leraren leren zo hoe om te gaan met deze doelgroep: bv. hoe op de goede manier differentiëren? Hoe omgaan met de bagage van leerlingen? Vreemdetalendidactiek? Daarnaast krijgen OKAN-leraren voeling met de verwachtingen in het reguliere onderwijs.

2. Motivatie leraren of ondersteuners

Nog te vaak worden beschikbare uren gegeven aan nieuwe leraren of leraren die dit niet wensen (verplichting/aanvulling van de uren). Het is echter van belang dat de leraar gemotiveerd is om te leren, kritisch te reflecteren over zijn praktijk, ...

3. Structurele ruimte/lessuren vrijmaken voor leerlingen

Structurele inbedding en organisatorische flexibiliteit zijn basisvoorwaarden om trajecten te doen slagen. OKAN-leerlingen zijn al enorm belast door extra uren (+ hoge cognitieve belasting), dus een inbedding in het regulier lessenrooster is gewenst. Conclusie: het mag er niet ook nog eens bovenop komen.

4. Professionaliseringstraject op lange termijn

Overkoepelend traject waarbij iemand gedurende een langere periode trainingen volgt en zaken kan uittesten met oog op implementatie op lange termijn. Op die manier kunnen ook moeilijkheden aangepakt worden die leraren onderweg tegenkomen.

5. Extra middelen

Dit soort projecten zijn praktisch niet haalbaar zonder extra middelen. Er zijn extra uren nodig om kleinere groepen te kunnen vormen waarin de sessies kunnen plaatsvinden.

6. Aanbieden van ondersteunende materialen

Leraren hebben concrete materialen nodig om hen te ondersteunen/houvast te bieden (woordfiches, memokaarten, ...). Een aanbod van materialen zorgt bovendien voor een beperking van de taakbelasting van de leraar. Concreet kan een leidraad waarin duidelijk staat welke stappen genomen kunnen worden en welke doelen worden nagestreefd een hulp zijn.

7. Teksten uit andere (zaak)vakken gebruiken

Het is van belang teksten uit andere vakken te gebruiken om de transfer naar andere vakken te vergemakkelijken. Deze overlap kan bovendien motiverend werken aangezien de leerlingen beter voorbereid zijn op de reguliere lessen en dit geen 'extra' inhouden zijn.

8. Praktisch en belevingsgericht professionalisering i.p.v. 'droge' theorie

Praktijkgerichte vorming is nodig, meer dan theoretische vorming (doen, zelf meemaken). Leraren maken sneller de klik indien ze zelf een les in een andere taal gevolgd hebben (leren zo zelf de valkuilen kennen) en hierover nadien reflecteren.

9. Aansluiten bij interesses en leefwereld van de leerlingen

Leerlingen zijn meer (intrinsiek) gemotiveerd en betrokken wanneer gewerkt wordt rond onderwerpen die hen aanbelangen.

10. Positieve plaats aan thuistaal

De thuistaal van leerlingen kan als opstap gebruikt worden voor de schooltaal (leerling moet thuistaal voldoende beheersen om linken te kunnen leggen). De thuistaal moet op een positieve manier binnengebracht worden in de klas, de leerlingen hebben hier baat bij. Van belang is dat hier een schoolbrede, gedragen visie wordt ontwikkeld.

Weerhouden randvoorwaarden na ronde 1

Na Delphi ronde 1 werden op basis van de meest gekozen randvoorwaarden en op basis van de Kendall's W 14 randvoorwaarden weerhouden.

1. Samenwerking regulier onderwijs en OKAN
2. Motivatie leraren of ondersteuners
3. Structurele ruimte/lessuren vrijmaken voor leerlingen
4. Professionaliseringstraject op lange termijn
5. Extra middelen
6. Aanbieden van ondersteunende materialen
7. Teksten uit andere (zaak)vakken gebruiken
8. Praktisch en belevingsgericht professionalisering i.p.v. 'droge' theorie
9. Aansluiten bij interesses en leefwereld van de leerlingen (NIEUW)
10. Positieve plaats aan thuistaal
11. Leerkracht die thuistaal leerlingen kent
12. Uitgewerkte leerlijn
13. Werken in homogene groepen o.b.v. niveau
14. Tijdens vrijgestelde lessuren, geen extra vak na de schooluren

Argumentatie top 10 ronde 2

De samengevatte argumentatie per randvoorwaarde uit de top 10 van online ronde één, werd ook gecommuniceerd naar de deelnemers per expertgroep bij aanvang van online ronde twee. Tijdens deze online ronde werd vervolgens opnieuw aan hen gevraagd om per geselecteerde randvoorwaarde (n=10) toe te lichten waarom deze belangrijk is voor het implementeren van het taalondersteuningstraject. De deelnemers kregen zo de mogelijkheid om aan te geven of ze al dan niet akkoord gingen met de top 10 uit online ronde één. Onderstaande geeft per randvoorwaarde een samenvatting weer van de argumentatie voor de gegenereerde top 10 na online ronde twee.

1. Motivatie leraren of ondersteuners

Nog te vaak worden beschikbare uren gegeven aan nieuwe leraren of leraren die dit niet wensen (verplichting/aanvulling van de uren). Het is echter van belang dat de leraar gemotiveerd is om te leren, kritisch te reflecteren over zijn praktijk, ...

2. Structurele ruimte/lessuren vrijmaken voor leerlingen

Structurele inbedding en organisatorische flexibiliteit zijn basisvoorwaarden om trajecten te doen slagen. OKAN-leerlingen zijn al enorm belast door extra uren (+ hoge cognitieve belasting), dus een inbedding in het regulier lessenrooster is gewenst. Conclusie: het mag er niet ook nog eens bovenop komen.

3. Samenwerking regulier onderwijs en OKAN

Leerlingbegeleiders missen vaak ervaring met OKAN-leerlingen, samenwerking met OKAN-experten (bv. ex-OKAN leraar of gelijkaardig door ervaring/opleiding) is dan ook gewenst. Leraren leren zo hoe om te gaan met deze doelgroep: bv. hoe op de goede manier differentiëren? Hoe omgaan met de bagage van leerlingen? Vreemdetalendidactiek? Daarnaast krijgen OKAN-leraren voeling met de verwachtingen in het reguliere onderwijs.

4. Extra middelen

Dit soort projecten zijn praktisch niet haalbaar zonder extra middelen. Er zijn extra uren nodig om kleinere groepen te kunnen vormen waarin de sessies kunnen plaatsvinden.

5. Professionaliseringstraject op lange termijn

Overkoepelend traject waarbij iemand gedurende een langere periode trainingen volgt en zaken kan uittesten met oog op implementatie op lange termijn. Op die manier kunnen ook moeilijkheden aangepakt worden die leraren onderweg tegenkomen.

6. Praktisch en belevingsgericht professionalisering i.p.v. 'droge' theorie

Praktijkgerichte vorming is nodig, meer dan theoretische vorming (doen, zelf meemaken). Leraren maken sneller de klik indien ze zelf een les in een andere taal gevolgd hebben (leren zo zelf de valkuilen kennen) en hierover nadien reflecteren.

7. Aansluiten bij interesses en leefwereld van de leerlingen

Leerlingen zijn meer (intrinsiek) gemotiveerd en betrokken wanneer gewerkt wordt rond onderwerpen die hen aanbelangen.

8. Aanbieden van ondersteunende materialen

Leraren hebben concrete materialen nodig om hen te ondersteunen/houvast te bieden (woordfiches, memokaarten, ...). Een aanbod van materialen zorgt bovendien voor een beperking van de taakbelasting van de leraar. Concreet kan een leidraad waarin duidelijk staat welke stappen genomen kunnen worden en welke doelen worden nagestreefd een hulp zijn.

9. Tijdens vrijgestelde lessuren, geen extra vak na de schooluren

Extra belasting voor de leerlingen moet vermeden worden om het haalbaar te houden voor leraar én leerling.

10. Teksten uit andere (zaak)vakken gebruiken

Het is van belang teksten uit andere vakken te gebruiken om de transfer naar andere vakken te vergemakkelijken. Deze overlap kan bovendien motiverend werken aangezien de leerlingen beter voorbereid zijn op de reguliere lessen en dit geen 'extra' inhouden zijn.

Argumentatie top 10 ronde 3

Bij de aanvang van online ronde drie werd de top 10-ranking uit online ronde twee met bijhorende samengevatte argumentatie weergegeven. Om een nog meer gedetailleerd beeld te krijgen van achterliggende redenen die meespelen in het hoog ranken van bepaalde randvoorwaarden, werd ook in deze ronde aan de deelnemers gevraagd om hun keuze toe te lichten. Hieronder geven we een samenvatting van de belangrijkste argumenten die door OKAN-experten aangehaald werden bij de top 10 van randvoorwaarden voor het implementeren van het taalondersteuningstraject.

1. Motivatie leraren of ondersteuners

Nog te vaak worden beschikbare uren gegeven aan nieuwe leraren of leraren die dit niet wensen (verplichting/aanvulling van de uren). Het is echter van belang dat de leraar gemotiveerd is om te leren, kritisch reflecteert over zijn praktijk, ... om goede resultaten te behalen.

2. Samenwerking regulier onderwijs en OKAN

Leerlingbegeleiders missen vaak ervaring met OKAN-leerlingen, samenwerking met OKAN-experten (bv. ex-OKAN leraar of gelijkaardig door ervaring/opleiding) is dan ook gewenst. Leraren leren zo hoe om te gaan met deze doelgroep (expertise uitwisselen): bv. hoe op de goede manier differentiëren? Hoe omgaan met de bagage van leerlingen? Vreemdetalendidactiek? Daarnaast krijgen OKAN-leraren voeling met de verwachtingen in het reguliere onderwijs (vermijden dat OKAN een afgescheiden entiteit is op school).

3. Extra middelen

Dit soort projecten zijn praktisch niet haalbaar zonder extra middelen. Er zijn extra uren nodig om kleinere groepen te kunnen vormen waarin de sessies kunnen plaatsvinden.

4. Aansluiten bij interesses en leefwereld van de leerlingen

Leerlingen zijn meer (intrinsiek) gemotiveerd en betrokken wanneer gewerkt wordt rond onderwerpen die hen aanbelangen. Dit hoeft niet voor elke tekst zo te zijn, maar maakt taal/lezen toegankelijker (aansluiting bij voorkennis/leefwereld).

5. Tijdens vrijgestelde lesuren, geen extra vak na de schooluren

Extra belasting voor de leerlingen moet vermeden worden om het haalbaar te houden voor leraar én leerling. Daarnaast is het vermijden van extra belasting van belang om de motivatie en kwaliteit te behouden.

6. Structurele ruimte/lesuren vrijmaken voor leerlingen

Structurele inbedding en organisatorische flexibiliteit zijn basisvoorwaarden om trajecten te doen slagen. OKAN-leerlingen zijn al enorm belast door extra uren (+ hoge cognitieve belasting), dus een inbedding in het regulier lessenrooster is gewenst. Conclusie: het mag er niet ook nog eens bovenop komen (ruimte voor flexibele trajecten).

7. Professionaliseringstraject op lange termijn

Overkoepelend traject waarbij iemand gedurende een langere periode trainingen volgt en zaken kan uittesten met oog op implementatie op lange termijn. Op die manier kunnen ook moeilijkheden aangepakt worden die leraren onderweg tegenkomen, bijvoorbeeld aan de hand van intervisiemomenten.

8. Praktisch en belevingsgericht professionalisering i.p.v. 'droge' theorie

Praktijkgerichte vorming is nodig, meer dan theoretische vorming (doen, zelf meemaken). Leraren maken sneller de klik indien ze zelf een les in een andere taal gevolgd hebben (leren zo zelf de valkuilen kennen) en hierover nadien reflecteren.

9. Aanbieden van ondersteunende materialen

Leraren hebben concrete materialen nodig om hen te ondersteunen/houvast te bieden (woordfiches, memokaarten, ...). Een aanbod van materialen zorgt bovendien voor een beperking van de taakbelasting van de leraar. Concreet kan een leidraad waarin duidelijk staat welke stappen genomen kunnen worden en welke doelen worden nagestreefd een hulp zijn (meer energie voor andere zaken).

10. Teksten uit andere (zaak)vakken gebruiken

Het is van belang teksten uit andere vakken te gebruiken om de transfer naar andere vakken te vergemakkelijken. Deze overlap kan bovendien motiverend werken aangezien de leerlingen beter voorbereid zijn op de reguliere lessen en dit geen 'extra' inhoudt zijn (+ vermindert belasting).